

לקוטי תורה • פרשת במדבר • מאמר 15

ביאור על בשעה שהקדימו

ביאור על "בשעה שהקדימו נעשה"

התורה, ששורשה בפנימיות הכתר ובמחשבה הקדומה, נעלית מן המצוות ומעניקה להן חיות. משום כך ניתנה בשבועות, ומצוותיה שומרות על המשכת הקדושה. בהקדמת "נעשה" גילו ישראל את האהבה המסותרת בעומק הלב, והמשיכו גילוי מבחינת "מי", הנעלית מכל המדות, שרק ממנה אפשר להמשיך יראת שמים.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/likutei-torah/bamidbar/15

הנקודה

התורה, ששורשה בפנימיות הכתר ובמחשבה הקדומה, נעלית מן המצוות ומעניקה להן חיות. משום כך ניתנה בשבועות, ומצוותיה שומרות על המשכת הקדושה. בהקדמת "נעשה" גילו ישראל את האהבה המסותרת בעומק הלב, והמשיכו גילוי מבחינת "מי", הנעלית מכל המדות, שרק ממנה אפשר להמשיך יראת שמים.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

ביאור זה משלים את הרקע למאמר הקודם. חכמה היא "סוף מעשה" אצל ה', משום שהמשכת רישא דלא אתידע, שהיא בחינת דיבור, מסתיימת בה. המצוות, שהן "מים המשקים אילן", נמשכות מחמשת החסדים ומהחיצוניות של כתר; התורה נמשכת ממוחא סתימאה, פנימיות הכתר, ושולטת על המצוות כבעל הבית השולט בכליו, ומודדת אותן באמצעות בוצינא דקרדוניתא. התורה היא אדם, דם המחיה, ושורשה בגבורה דעתיק של יצחק; לכן ניתנה בשבועות, ומצוותיה האוסרות רציחה, ניאוף וגניבה מונעות את הפניית החיות הקדושה והאור החדש אל החיצונים. "עושי דברו", הבונים את מלכות באמצעות התורה והמצוות, תלויים ברצון הלב: בהקדמת "נעשה" גילו ישראל את האהבה המסותרת, כפי שעושים בעלי תשובה, והמשיכו יותר ממה שהמשיכו האבות. "מי יתן" היא הבחינה שלמעלה מ"שמים", המדות, שכן יראת שמים אינה נתונה בידי שמים; אותה בחינת "מי" יודעת גם אילו נשמות עולות, והיא תתגלה לעתיד לבוא.

מבנה

1	"סוף מעשה במחשבה תחילה"	11-2
	חכמה היא "סוף מעשה" אצל ה': המשכת רישא דלא אתידע, שהיא בחינת דיבור, מסתיימת בחכמה, הנקראת מחשבה; ורק מחכמה מתגלה אור אין סוף למדרגות שמתחתיה.	
2	התורה למעלה מן המצוות	31-5
	המצוות נמשכות מחמשת החסדים ומהחיצוניות של כתר; התורה נמשכת ממוחא סתימאה, פנימיות הכתר, ומודדת את המצוות בדוגמת בוצינא דקרדוניתא. התורה היא אדם, דם המחיה, וניתנה בשבועות, חגו של יצחק.	
3	מצוות השומרות על המשכת הקדושה	10-6
	"לא תרצח" אוסר להזרים חיות קדושה אל הקליפה; "לא תנאף" שומר על האור החדש של "עונת הזיווג", בדוגמת מתנת השבת; "לא תגנוב" מזהיר מפני ההטעיה העצמית שמאפשרת לחיצונים לגנוב מן הקדושה.	
4	"עושי דברו"	11-12
	בניית מלכות באמצעות התורה והמצוות תלויה ברצון הלב. ה"נעשה" של ישראל גילה את האהבה המסותרת, כפי שעושים בעלי תשובה, והמשיך גילוי שהגיע למטה ונחלק בלוחות; "מי" היא בינה, המגלה את האהבה המסותרת ששורשה בחכמה.	
5	יראת שמים ובחירה חופשית	13-16
	יראת שמים אינה נתונה בידי "שמים", מדות החסד והגבורה, אלא תלויה בבחינה שלמעלה מהן. ידיעתו המוקדמת של ה' אינה מכריחה את הבחירה, משום שהיא רק מקיפה את האדם ואינה נכנסת לתוכו.	

"מי יתן" היא הבחינה הסתומה ביותר, שרק היא יכולה להמשיך יראה אל הלב, בדוגמת תפילתו של ה' עצמו לרחמים מלמעלה מן המדות. "מי יודע" היא הבחינה היודעת אילו נשמות שורשן בשמים ואילו בארץ; לעתיד לבוא תתגלה בחינת "מי" זו, השער החמישים של בינה, ושתי הבקשות שבמדרש יתקיימו.

מו ש ג י ם

רישא דלא אתידע רישא דלא אתידע

המדרגה העליונה ביותר שבכתר, שלמעלה מכל ידיעה. היא נמשכת ממלכות דאדם קדמון ולכן נקראת דיבור, והמשכטה מסתיימת בחכמה.

מוחא סתימאה מוחא סתימאה

החכמה שבכתר, פנימיותו. התורה מושרשת כאן, למעלה מן המצוות, הנמשכות מחיצוניות הכתר.

בוצינא דקרדוניתא בוצינא דקרדוניתא

"נר החשכה" שבזוהר, קו המידה הקובע את מידתו של כל דבר; הוא נמצא במוחא סתימאה, שבה מתלבשת גבורה דעתיק, וממנו מגדירה התורה כיצד לקיים כל מצווה.

האהבה המסותרת אהבה המסותרת

אהבת ה' הטמונה בכל נפש יהודית, ששורשה בחכמה העליונה והיא מתגלה באמצעות בינה. ישראל גילו אותה בסיני כשהקדימו "נעשה".

"עושי דברו" עושי דברו

אלה הבונים ומשלימים את דבר הוי', מלכות דאצילות, באמצעות התורה והמצוות, כדי שה' יהיה מלך על עם; ורק לאחר מכן בא "לשמוע בקול דברו".

יראת שמים יראת שמים

יראה מה', שאינה "בידי שמים", כלומר בידי מדות החסד והגבורה, אלא תלויה בבחינה שלמעלה מהן, "מי", שממנה אפשר להמשיכה.

"מי" מי

הבחינה שלמעלה מכל המדות: אין סוף המקיף את כל העולמות, הסתום ביותר, והשער החמישים של בינה, שיתגלה לעתיד לבוא.

”סוף מעשה במחשבה תחילה”

1 ביאור על בשעה שהקדימו^{1,2}

ביאור על ”בשעה שהקדימו”

כותרת זו מציינת שהבא להלן הוא ביאור למאמר הקודם, הפותח בדברי חז”ל שבסיני הקדימו ישראל ”נעשה” ל”נשמע”. הביאור משלים את הרקע הקבלי לנקודות שהמאמר הזכיר בקצרה.

2 הנה שרש ענין הנזכר לעיל בפ”י סוף מעשה במחשבה תחילה שבח”י חכמה עילאה הוא סוף מעשה של הקב”ה.

ובכן, שורש העניין שהוזכר לעיל בפירוש ”סוף מעשה במחשבה תחילה” הוא שבחינת חכמה עילאה היא ”סוף מעשה” של הקדוש ברוך הוא.

המאמר לעיל השתמש בביטוי ”סוף מעשה במחשבה תחילה”, מתוך הפיוט ללכה דודי הנאמר בליל שבת, והחיל אותו על חכמה עילאה. כאן ההסבר מבקש לברר כיצד חכמה, הראשונה מבין הספירות, יכולה להיקרא ”סוף מעשה” של ה’.

פ”י כי סוף התלבשות רדלי”א [רישא דלא אתידע] הוא בחכמה דאצילות³ **כמ”ש בע”ח** [בעץ חיים] **שער מ”ז פ”ג** [פרק ג’] **ושער ב’ במה”ב** [במהדורא בתרא] **פ”א פ”ג** [פרק ג’] **והובא בסש”ב** [בספר של בינונים] **פרק ל”ה בהג”ה** [בהגהה]

כלומר, סוף ההתלבשות של רישא דלא אתידע הוא בחכמה דאצילות, כפי שנכתב ב-, Etz Chaim, Sha’ar 47, chapter 3, ו-3 [and] 1, in the Mahadura Basra, chapters 1 [and] 3; והדברים מובאים כ-Sefer Shel Beinonim (Tanya), chapter 35, in the gloss.

רישא דלא אתידע הוא הדרגה הגבוהה ביותר של כתר, הנעלית כל כך עד שאי אפשר לדעת אותה. Etz Chaim מלמד שהתלבשותה, כלומר ירידתה מדרגה לדרגה, מסתיימת בחכמה דאצילות, ותניא מביא זאת בהגהה לפרק ל”ה; לכן חכמה היא המקום שבו מסתיימת ירידה זו.

והנה רדלי”א [רישא דלא אתידע] **שנמשך ממלי דא”ק** [דאדם קדמון] **זהו בח”י מאמר וכמ”ש בפע”ח** [בפרי עץ חיים] **בכוונת ברוך שאמר והיה העולם רדלי”א** [רישא דלא אתידע].

והנה, רישא דלא אתידע, הנמשך ממלכות דאדם קדמון, הוא בחינת מאמר, כפי שנכתב ב-Pri Etz Chaim בעניין הכוונה של ”ברוך שאמר והיה העולם”: [הכוונה היא] לרישא דלא אתידע.

רישא דלא אתידע נמשך ממלכות דאדם קדמון, ומלכות היא בחינת דיבור, ולכן דרגה זו נקראת ”מאמר”. Pri Etz Chaim אומר זאת גם בעניין הכוונה בתפילת שחרית ”ברוך שאמר והיה העולם”, שאותה הוא קושר לרישא דלא אתידע.

ומבואר לעיל דמאמר ועשייה הכל אחד וזהו סוף מעשה. פ"י שסוף התלכשות בחינת רדל"א [רישא דלא אתידע] הוא בחכמה הנקי' מחשבה וזהו במחשבה תחלה.

ומבואר לעיל שמאמר ועשייה הם דבר אחד, וזהו "סוף מעשה". כלומר, סוף ההתלכשות של בחינת רישא דלא אתידע הוא בחכמה, הנקראת "מחשבה", וזהו "כמחשבה תחילה".

מכיוון שמאמר ועשייה הם דבר אחד, כפי שהמאמר הסביר לעיל, מאמר שירידתו מסתיימת בחכמה הוא עשייה שמסתיימת שם. ומכיוון שחכמה נקראת "מחשבה", אפשר לפרש את הביטוי כך: סוף המעשה הזה הוא במחשבה, שהיא תחילה.

וע' במק"מ [במקדש מלך] בפ"י הזהר (בראשית ט"ו א') בתר ההיא נקודה לא אתידע כלל⁴ כי אור א"ס אינו מתגלה רק בחכמה והחכמה מתפשט בתוך אימא וזו"נ [וזהיר אנפין ונוקבא] כו' ע"ש:

ועיין ב-Mikdash Melech בפירושו לזהר (בראשית, folio 15a), על "מעבר לאותה נקודה אין יודעים כלל": שהרי אור אין סוף מתגלה רק בחכמה, והחכמה מתפשטת בתוך אימא וז"א ונוקבא וכו'. עיין שם.

הזהר אומר שמעבר לנקודה הנעלמת הראשונה, חכמה, אין יודעים כלל. Mikdash Melech מסביר שאור אין סוף מתגלה רק בחכמה, וממנה הוא מתפשט אל אימא (בינה) ואל הפרצופים התחתונים, ז"א ונוקבא.

קטע 2 • 31-5

התורה למעלה מן המצוות

3 וענין התורה והמצוות. הנה כמ"א דאשקי לאילנא^{5,6} היינו ה"ח [ה' חסדים] דז"א המגדילים את הכלים ומהם שרש הרמ"ח מ"ע [מצות עשה] ושורש הה"ח [הה' חסדים] הוא מחיוורתא דגולגלתא⁷ ושרש שרשן הוא מחסד דעתיק ושס"ה ל"ת [לא תעשה] הן מה"ג [מחמש גבורות] דז"א ושרש שרשן מגבורה דעתיק.

וענין התורה והמצוות: "כמו מים המשקים את העץ" הם חמשת החסדים של ז"א, המגדילים את הכלים, ומהם שורש רמ"ח מצוות עשה. שורש חמשת החסדים הוא מחיוורתא דגולגלתא, ושורש שורשם הוא מחסד דעתיק; ושס"ה מצוות לא תעשה הן מחמש הגבורות של ז"א, ושורש שורשן הוא מגבורה דעתיק.

תיקוני זוהר מתאר את השפע האלוהי כ"מים המשקים את העץ" ומצמיחים אותו. כאן מזוהה המים עם חמשת החסדים של ז"א, המגדילים את כליו ומהם נובעות רמ"ח מצוות עשה. שורשם בחיוורתא דגולגלתא, ולמעלה יותר בחסד דעתיק; ואילו שס"ה מצוות לא תעשה נובעות מחמש הגבורות, ושורשן העליון הוא גבורה דעתיק.

ושרש התורה הוא ממו"ס [ממוחא סתימאה] שמשם שרש השערות דגולגלתא⁸ שהם הלכות התורה (ועיין בע"ח [בעץ חיים] שער א"א פ"ה)

שורש התורה הוא במוחא סתימאה, שמשם שורש השערות של גולגלתא, שהן הלכות התורה (ועיין בעץ חיים, שער אריך אנפין, פרק ה').

התורה מושרשת במקום גבוה יותר, במוחא סתימאה, המוח הנעלם, שהוא גם מקור "השערות" של גולגלתא. בקבלה השערות האלה הן ערוצים דקים של שפע, וכאן נאמר שהן הלכות התורה.

והנה גולגלתא הוא חיצוניות הכתר ומשם נמשכים המצות מהלכנונית שבין השערות וכשנמשכי
 [וכשנמשכים / וכשנמשכין] בכתר דז"א נעשיי [נעשית / נעשים] תרי"ג ארחין כו' כמ"ש באדרא (דנשא דקכ"ט א')
 לתרי"ג ארחין דפליג בז"א.⁹

גולגלתא היא החיצוניות של כתר, ומשם נמשכות המצוות, מהלובן שבין השערות. וכשהן נמשכות בכתר של ז"א,
 הן נעשות תרי"ג ארחין וכו', ככתוב באדרא (של פרשת נשא, דף קכ"ט ע"א): "לתרי"ג ארחין דפליג בז"א".

גולגלתא היא החיצוניות של כתר, והמצוות נמשכות ממנה דרך הנתיב הלבן שבין השערות. אדרא רבה אומרת שנתיב זה מתחלק בז"א
 לתרי"ג נתיבים — כנגד תרי"ג המצוות.

אבל התורה נמשכה ממז"ס [ממוחא סתימאה] שהוא בחי' פנימי [פנימיות / פנימית] היינו חכמה שבכתר אשר
 החכמה היא בחי' פנימי [פנימיות / פנימית] ובחכמה אתברירו¹⁰ לברר מהו מותר ומהו אסור והוא למעלה
 מן המצות שהם הכלים.

אבל התורה נמשכת ממוחא סתימאה, שהיא בחינת פנימיות, כלומר, חכמה שבכתר; שהרי חכמה היא בחינת
 פנימיות, ובחכמה מתבררים הדברים — מה מותר ומה אסור. והיא למעלה מן המצוות, שהן הכלים.

התורה נמצאת למעלה מן המצוות, משום שהיא נמשכת ממוחא סתימאה, מהחכמה שבכתר, שהיא פנימיות. באמצעות החכמה הדברים
 מתבררים; התורה קובעת מה מותר ומה אסור, ולכן היא מושלת במצוות, שהן כמו כלים.

כמשל בעל הבית שמצוה באיזה מקום יעמידו הכלי. הרי הוא מושל על הכלי ומעמידה במקום שהוא
 חפץ כמ"כ [כמו כן] עד"מ מצות סוכה הוא ענין המשכת מקיפים דאימא.

כמו במשל בעל הבית שמצווה היכן להעמיד את הכלי: הוא מושל בכלי ומעמיד אותו במקום שהוא רוצה. כך גם,
 בדרך משל, מצוות סוכה היא המשכת המקיפים של אימא.

בעל הבית קובע היכן יעמוד כל כלי; הוא מושל בכליו. כך התורה מושלת במצוות, וכאן מובאת מצוות סוכה כדוגמה: המצווה עצמה
 ממשיכה את המקיפים של אימא, כלומר של בינה.

4 ולימוד התורה איך ומה שתהיה הסוכה לא פחות מז"ט על ז"ט ולא למעלה מכי [מכתב] ושם לאו אינו
 מצוה כלל זהו הממשלה והציווי על המצוה והוא

והלימוד התורה — כיצד ומה יהיו מידות הסוכה: לא פחות משבעה טפחים על שבעה טפחים, ולא גבוהה מעשרים
 [אמה], ואם לא כן אין זו מצווה כלל — הוא השליטה והציווי על המצווה; וזהו

דיני התורה מגדירים את הסוכה: לפחות שבעה טפחים על שבעה, ולא גבוהה מעשרים אמה, ואם לא כן אין זו מצווה כלל. מידות אלה הן
 השליטה והציווי של התורה על המצווה.

כמו בעה"ב [בעל הבית] שמצוה איך תעמיד הכלי כו' וזהו בוצינא דקרדוניתא קו המדה¹¹ שמודד איך יהיה הבנין

כמו בעל הבית שמצווה כיצד להעמיד את הכלי וכו'. וזהו בוצינא דקרדוניתא, קו המידה שמודד כיצד יהיה הבנין;

כמו בעל הבית שמחליט כיצד להעמיד כלי, כך כוח המידה הזה הוא מה שהזוהר מכנה בוצינא דקרדוניתא, "נר החושך" — קו המידה שקובע את ממדי הבנין. זהו הכוח שנותן לכל המשכה של אור את גבולה ומידתה.

והוא מבחי' מו"ס [מוחא סתימאה] שבו מלובש גבורה דעתיק והוא מאמר קו המדה וזהו ענין בראשיתנמי מאמר הוא¹² והיינו מאמר קו המדה.

והוא מבחינת מוחא סתימאה, שבו מלובשת הגבורה של עתיק, והוא מאמר קו המידה. וזהו ענין "בראשית" שגם הוא מאמר, כלומר, מאמר קו המידה.

קו המידה נמשך ממוחא סתימאה, שבו מלובשת הגבורה של עתיק — כוח ההגבלה. חז"ל מונים את "בראשית" כאחד מעשרת המאמרות שבהם נברא העולם, אף שאין בו "ויאמר", והמאמר מזהה את אותו מאמר נסתר עם קו המידה.

5 ומשם הוא מקור התורה שמודד איך יהיו עשיית המצות. ועמ"ש מענין זה בביאור ע"פ כה תברכו¹³ כו' וזהו זאת התורה אדם¹⁴

ומשם נמשך מקור התורה, הקובע כיצד יש לקיים את המצוות. ועיינו במה שנכתב בענין זה בביאור על הפסוק "כה תברכו" וכו'. וזהו פירוש "זאת התורה: אדם":

מאותו מקור שמודד את המצוות נמשכת התורה, המגדירה כיצד יש לקיים כל מצווה. כעת הפסוק "זאת התורה: אדם" נדרש כך שהתורה עצמה נקראת אדם.

כי הדם הוא הנפש¹⁵ משא"כ כמיא דאשקי לאילנא שמגדלם לבד¹⁶ כו' ואדם אדמה לעליון^{17,18} שהתורה ממשיך מבחי' רעוא דכל רעוין¹⁹ מחשבה הקדומה כו'

כי "הדם הוא הנפש", שלא כמו מים המשקים את האילן, שרק מצמיחים אותו וכו'. ו"אדם" הוא מלשון "אדמה לעליון": התורה ממשיכה מבחינת רעוא דכל רעוין, הרצון של כל הרצונות, המחשבה הקדומה וכו'.

המילה אדם כוללת את המילה דם, ועל הדם נאמר "הדם הוא הנפש": הדם מעניק חיות, ואילו המים, שהם חמשת החסדים, רק מצמיחים. אדם מזכיר גם את המילה "אדמה", כלומר "אדמה לעליון", שכן התורה נמשכת מהמדרגה הנעלית ביותר, הרצון של כל הרצונות, המחשבה הקדומה.

ולכן מתן תורה בשבועות, כי הנה ג' רגלים²⁰ פסח כנגד אברהם כמ"ש לושי ועשי עוגות²¹ ושבועות כנגד יצחק

ולכן מתן תורה חל בחג השבועות. מבין שלושת הרגלים, פסח מכוון כנגד אברהם, כפי שנאמר "לושי ועשי עוגות", ושבועות מכוון כנגד יצחק,

לכן התורה ניתנה בשבועות. כל אחד משלושת הרגלים מכוון כנגד אחד מהאבות: פסח כנגד אברהם, ברמז לעוגות שהכין לאורחיו, "לושי ועשי עוגות"; ושבועות כנגד יצחק.

כי מ"ת [מתן תורה] בקול שופר נגד אילו של יצחק. ואברהם הוא חסד שמשם שרש המצות אברהם גימטריא רמ"ח.

מפני שמתן תורה היה בקול שופר, כנגד האיל של יצחק. אברהם הוא חסד, שממנו שורש המצוות; הגימטריה של אברהם היא רמ"ח,

שבועות שייך ליצחק, משום שהתורה ניתנה בקול שופר, והשופר מזכיר את האיל שהוקרב במקום יצחק. אברהם הוא חסד, שורש המצוות, ושמם אברהם עולה בגימטריה 248, כמניין מצוות העשה.

היינו רמ"ח פקודין רמ"ח אברים^{22,23} ועיין מזה בגמרא ספ"ג [סוף פרק ג'] דנדרים (דל"ב ע"ב) וזהו שמתחלה נק' אברם ואח"כ ע"י המילה נוסף בו ה' היינו ה"ח [ה' חסדים]

כלומר רמ"ח מצוות כנגד רמ"ח איברים. ועיינו בעניין זה בגמרא, בסוף פרק ג' דנדרים (דף ל"ב ע"ב). לכן תחילה נקרא אברם, ולאחר מכן נוספה לו האות ה' בעקבות המילה, והיא רומזת לחמשת החסדים,

רמ"ח המצוות מקבילות לרמ"ח איברי הגוף, ושינוי שמו מאברם לאברהם נידון בגמרא במסכת נדרים. ערכו של אברם הוא 243; בעקבות המילה נוספה לשמו האות ה', שערכה חמש, והיא כנגד חמשת החסדים.

שהם שרש המצות כמיא דאשקי לאילנא כנ"ל והם מתגלים ע"י המילה ועמ"ש בביאור ע"פ²⁴ והיה מספר כנ"י [בני ישראל]²⁵ ושם נתבאר ג"כ איך המצות הם בחי' מים.²⁶

שהם שורש המצוות, "כמים המשקים את האילן", כנזכר לעיל; והם מתגלים באמצעות המילה. ועיינו כמה שנכתב בביאור על הפסוק "והיה מספר בני ישראל", ושם מבואר גם כיצד המצוות הן בחינת מים.

חמשת החסדים הם "המים המשקים את האילן", שורש המצוות, והמילה גילתה אותם. המאמר על הפסוק "והיה מספר בני ישראל" מסביר בהרחבה מדוע המצוות נקראות מים.

מצוות השומרות על המשכת הקדושה

6 ויצחק הוא בחי' גבורה עילאה וגם יצחק לשון צחוק ותענוג כי שרשו מגבורה דעתיק ולכן בשבועות שהוא מבחי' יצחק הוא זמן מתן תורה שהיא ג"כ מבחינה זו אדם כו' כנ"ל.

ויצחק הוא בחינת גבורה עילאה, וגם השם יצחק הוא מלשון צחוק ותענוג, כי שורשו מגבורת עתיק. לכן שבועות, שהוא מבחינת יצחק, הוא זמן מתן תורה, שגם היא מבחינה זו — אדם וכו', כנזכר לעיל.

יצחק מגלם גבורה עילאה, ושמנו מבטא צחוק, שהוא ביטוי לתענוג, משום ששורשו בגבורת עתיק. לכן שבועות, חג יצחק, הוא זמן מתן תורה, הנמשכת מאותה בחינה — האדם שתואר לעיל.

ולכן בא בעשרת הדברות הדבור לא תרצח שלא להיות ח"ו [חס ושלום] שופך דם האדם באדם²⁷ כו' כמבואר למעלה.

ולכן באה בעשרת הדיברות האמירה "לא תרצח", כדי שלא יהיה, חס ושלום, "שופך דם האדם באדם" וכו', כפי שהתבאר לעיל.

מכיוון שהתורה היא אדם, כלומר הדם המחיה, בעשרת הדיברות נאמר "לא תרצח". במונחי המאמר לעיל, פירוש הדבר הוא שאיש לא ישפוך, חס ושלום, "את דם האדם באדם" — שלא יזרים את חיי האדם הקדוש אל האדם של הקליפה.

וזהו ג"כ ענין ונהר יחרב ויבש²⁸ יחרב בבית ראשון²⁹ ויבש בבית שני כו' כנ"ל. וזהו ענין שהראו לטיטוס שהי' ה דם מבצבץ ויוצא³⁰

וזהו גם ענין "ונהר יחרב ויבש": "יחרב" בבית ראשון ו"יבש" בבית שני וכו', כנזכר לעיל. וזהו גם ענין מה שהראו לטיטוס, שדם היה מבצבץ ויוצא

הזוהר מפרש את "ונהר יחרב ויבש" כנבואה על שתי החורבנות: "יחרב" בבית ראשון ו"יבש" בבית שני, כפי שהתבאר לעיל במאמר. הגמרא מספרת שכאשר טיטוס חתך את הפרוכת של קודש הקודשים, ניתז ממנה דם.

(כדאיתא בגיטין³¹ פרק הניזקין), דהיינו שמפני העונות והפשעים של ישראל גרמו שפיכת דם וחיות אדם דקדושה באדם דקליפה. לא תנאף.

(כפי שמובא בגיטין, פרק הניזקין): כלומר, בשל החטאים והפשעים של ישראל הם גרמו לשפיכת הדם והחיות של אדם דקדושה לתוך אדם דקליפה. "לא תנאף":

הדם שנראה לטיטוס היה סימן למה שגרמו חטאי ישראל: החיות של אדם דקדושה נשפכה אל אדם דקליפה. לאחר מכן עובר המאמר למצווה הבאה: "לא תנאף".

כי הנה מבואר בע"ח [בעץ חיים] שער מ"ז³² ענין שארה כסותה³³ ועונתה³⁴ שארה הוא בחינת החיות הנמשך בתוך העולמות בבחי' פנימי [פנימיות / פנימית] ע"ד אור פנימי.

כי הנה מבואר בעץ חיים, שער מ"ז, ענין "שארה כסותה ועונתה": "שארה" היא בחינת החיות הנמשכת בתוך העולמות באופן פנימי, בדוגמת אור פנימי.

עץ חיים מפרש את שלושת הדברים שהבעל חייב לאשתו — "שארה כסותה ועונתה" — כשלושה סוגים של השפעה אלוקית. "שארה" היא החיות שנכנסת לעולמות כאור פנימי ומחיה אותם מבפנים.

7 וכסותה הוא בחי' אור מקיף. וכ"ז [וכל זה] היינו מה שנמשך בסדר ההשתלשלות כמ"ש ובטובו מחדש³⁵ בכל יום תמיד מעשה בראשית

ו"לבושה" הוא בחינת אור מקיף. כל זה הוא מה שנמשך בסדר ההשתלשלות, כפי שנאמר: "ובטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית":

"לבושה" הוא אור מקיף, המקיף את העולמות מבחוץ. הן האור הפנימי והן האור המקיף שייכים לסדר הרגיל של השתלשלות העולמות, שעליו נאמר בברכת הבוקר: "ובטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית".

דהיינו שמחדשם ומחיה ומהוה אותם שאל"כ [שאם לא כן] יתבטלו כל העולמות, ועכ"ז [ועם כל זה] התחדשות זו היינו לחדשם על דרך ואופן שהם.

כלומר, ה' מחדש אותם, נותן להם חיות ומהוה אותם; שאם לא כן, כל העולמות היו חדלים להתקיים. ואף על פי כן, חידוש זה הוא חידושם באופן ובדרך שבהם הם קיימים.

ה' מחדש את העולמות ללא הרף, נותן להם חיות וקיום, שכן בלעדי זאת היו חדלים להתקיים. ובכל זאת, חידוש זה רק מחדש אותם כפי שהם כבר; הוא אינו מביא לידי קיום דבר חדש.

אך בחי' עונתה היינו המשכת אור חדש ממש מה שלא היה כלל בהשתלשלות העולמות כי אם נמשך אור חדש ונשמות חדשות ממש,

אבל בחינת "עונתה" היא המשכה של אור חדש ממש, שלא היה כלל בסדר השתלשלות העולמות; אלא שנמשכים אור חדש ונשמות חדשות ממש,

"עונתה", לעומת זאת, היא המשכה של אור חדש לחלוטין, שמעולם לא היה חלק מהשתלשלות העולמות. באמצעותה באים לעולם אור חדש ונשמות חדשות ממש.

ועל דרך מ"ש בהקדמת מהרנ"ש לפע"ח [לפרי עץ חיים] אז יוסיפו אור כו'³⁶ ותהיה התוספת הזו מרובה על העיקר כו' והיינו המיוחס בספר הזהר בשם הזיווג כו'

בדומה למה שכתוב בהקדמת מהרנ"ש לפרי עץ חיים: "אז יוסיפו אור וכו', ותהיה התוספת הזאת מרובה על העיקר וכו'". וזהו מה שמכונה בזהר בשם "זיווג" וכו'.

בהקדמת מהרנ"ש לפרי עץ חיים מדובר על אור נוסף, שתוספתו גדולה מן העיקר עצמו. הוזהר מכנה המשכה כזאת "זיווג".

ע"ש, ועמשי"ל [ועיין מה שכתוב לעיל] בביאור ע"פ שחורה אני³⁷ ונאווה³⁸ הטעם למה כינו ענין המשכת האור חדש הזה במשל זיווג ויחוד שהוא משל גשמי מאד ע"ש הטעם.

עיין שם. ועיין במה שנכתב לעיל בביאור על הפסוק "שחורה אני ונאווה", בדבר הטעם לכך שהמשכת האור החדש הזה כונתה במשל של זיווג ויחוד, שהוא משל גשמי מאוד. עיין שם לטעם הדבר.

מדוע מתאר הזוהר עניין נעלה כל כך באמצעות דימוי גשמי כל כך, של זיווג בין איש לאישה? כאן מפנה הטקסט את הקורא לביאור על "שחורה אני ונאווה", שבו מוסבר הטעם.

8 ועד"ז בשבת נמשך תוספת אורות שנותנים במתנה אור חדש שלא היה עדיין בהתהוות אבי"ע [אצילות בריאה יצירה עשיה] ולכן נק' שבת מתנה טובה יש לי³⁹ בבית גנזי ושבת שמה. ולכן מתפללין תפלת מוספין על שם תוספת הקדושה.

ובאותו אופן, בשבת נמשכת תוספת של אורות הניתנת במתנה: אור חדש, שעדיין לא היה בהתהוותם של אצילות, בריאה, יצירה ועשיה (ארבעת העולמות). לכן השבת נקראת "מתנה טובה יש לי בבית גנזי, ושבת שמה". משום כך מתפללים תפילת מוסף, שנקראת כך על שם תוספת הקדושה.

השבת דומה ל"זמן הזיווג": ניתנים בה במתנה אורות נוספים, אור חדש שלא היה חלק מהתהוותם של ארבעת העולמות. לכן הגמרא מכנה את השבת "מתנה טובה" מבית גנזי של ה', ולכן מוסיפים בשבת את תפילת מוסף, על שם תוספת הקדושה.

9 ועיין בפע"ח [בפרי עץ חיים] שער הק"ש [הקריאת שמע] פ"ה ומשם יובן דבחי' שארה כסותה נמשך מחיצוניות דאוי"א [דאבא ואימא]. ועונתה נמשך מבחינת פנימית

ועיינו בפרי עץ חיים, שער קריאת שמע, פרק ה'; ומשם יובן שהבחינות של "שארה" ו"כסותה" נמשכות מחיצוניות אבא ואמא, ואילו "עונתה" נמשכת מבחינת פנימיות,

פרי עץ חיים מסביר שהזיווג החיצוני של אבא ואמא מתקיים תמיד מעצמו, ואילו זיווג פנימי נוסף מוליד נשמות. מכאן לומד המאמר ש"מזון" ו"לבוש", כלומר המשכה המתמדת המקיימת את העולמות, באים מחיצוניות אבא ואמא, ו"עונתה" — מפנימיותם.

וגם שהמשכה זו באה מלמעלה מעלה אור חדש^{40, 41} כמשי"ש [כמה שכתוב שם] ספי"א. וזהו האזהרה לא תנאף שלא ימשיך ח"ו [חס ושלום] בחי' המשכה זו לחיצונים.

וגם שהמשכה זו באה מלמעלה מעלה, כאור חדש, כפי שכתוב שם בסוף פרק י"א. וזוהי האזהרה "לא תנאף": שלא ימשיך, חלילה, המשכה זו אל הכוחות החיצוניים.

פרי עץ חיים מוסיף שהזיווג שמוליד נשמות חדשות זקוק לאור חדש המתקבל מלמעלה, ואילו הזיווג שמקיים את העולמות נמשך ממה שכבר מצוי אצל אבא ואמא. הציווי "לא תנאף" מזהיר שלא להמשיך, חלילה, את המשכה העליונה הזאת אל הכוחות החיצוניים, כלומר אל הכוחות שמחוץ לקדושה.

10 וכן לא תגנוב⁴² שהוא ע"י שמירת מדמיונות שוא שלא ידמה בעצמו ששיכר התאוות רעות ובאמת שקר הוא כו',

וכן גם "לא תגנוב" — הדבר נעשה באמצעות שמירה [על עצמו] מפני דמיונות שווא, שלא ידמה האדם בנפשו שכבר שכר את התאוות הרעות, בשעה שלאמיתו של דבר אין זו אלא שקר וכו';

"לא תגנוב" מתפרש כאן ביחס לחייו הפנימיים של האדם: עליו להישמר מהונאה עצמית, שלא ידמה שכבר שכר את תאוותיו הרעות, בשעה שלאמיתו של דבר עדיין לא עשה זאת. את תחושת הביטחון הכוזבת הזאת קושר המאמר לגניבה.

ומזה נמשך ג"כ הגניבה למעלה שהחיצונים גונבים מהקדושה כמ"ש בע"ח [בעץ חיים] סוף שער האונאה כו' וגם כמ"ש במ"א בשם לקוטי הש"ס [הששה סדרים] מהאריז"ל [מהאריי זכרוננו לברכה] גבי ירדן שנוטל מזה⁴³ ונותן לזה כו'

ומזה נמשכת גם הגניבה למעלה, שבה החיצונים גונבים מן הקדושה, ככתוב ב-Etz Chaim, בסוף Sha'ar HaOna'ah וכו'; וכן כתוב במקום אחר בשם Likkutei HaShas של האריז"ל, בעניין הירדן, שהוא "נוטל מזה ונותן לזה" וכו'.

מהונאה עצמית כזאת נמשכת למעלה "גניבה", שבה הכוחות החיצוניים גונבים חיות מן הקדושה, כפי שמתואר ב-Etz Chaim. המאמר מביא גם את דברי Likkutei HaShas של האריז"ל על הירדן, ש"נוטל מזה ונותן לזה".

ע"ש כנזכר בפי' שלח בד"ה ענין התכלת ועיין בפרש"י [בפירוש רש"י / בפירוש רש"י] באיוב סי' ד' ע"פ ואלו דבר⁴⁴ יגונב⁴⁵ ובסנהדרין דפ"ט ע"ב, כי אם יראה לשכר התאוות באמת לאמיתו ועי"ז יומשך שלא יהיה הגניבה למעלה כו'

עיין שם, כפי שזכר בפרשת שלח, במאמר המתחיל "עניין התכלת". וכן עיין בפירוש רש"י על Iyov, פרק ד', על [הפסוק] "ואלי דבר יגונב", וב-Sanhedrin, דף פט ע"ב. אלא יש לדאוג לשכור את התאוות באמת לאמיתה, ועל ידי כך יימשך שלא תהיה גניבה למעלה וכו'.

המאמר מפנה למאמר על התכלת בפרשת שלח, וכן לרש"י על Iyov ולגמרא ב-Sanhedrin, על המילים "ואלי דבר יגונב". התיקון הוא לשכור את התאוות באמת גמורה; אז לא תימשך גניבה למעלה.

[ועיין בזהר ס"פ יתרו ובמה דפסקא טעמא שרי למגנב דעתיה דרביה באורייתא ועיין בע"ח [בעץ חיים] שער האונאה פרק שני רק גניבה ממש כו'

[ועיין ב-Zohar, סוף פרשת יתרו, ובדברי הפסוק "ובמה דפסקא טעמא שרי למגנב דעתיה דרביה באורייתא"; ועיין ב-Etz Chaim, Sha'ar HaOna'ah, פרק ב: רק גניבה ממש וכו'.

ה-Zohar מציין שב"לא תגנוב" טעמי המקרא יוצרים הפסק, ומלמד מכך שיש גניבה המותרת: מותר "לגנוב את דעת" הרב בלימוד תורה. המאמר מפנה גם לשער ההונאה ב-Etz Chaim, שבו מדובר ב"רק גניבה ממש".

וזוהו ע"ד המבואר במ"א בענין גביע הכסף⁴⁶ שהטמין יוסף באמתחת בנימין⁴⁷ צדיק תחתון שבחי גביע הכסף האהבה רבה ושמחת הנפש אינו של בנימין עצמו כי אם מבחינת יוסף:⁴⁸

וזה על דרך המבואר במקום אחר בעניין גביע הכסף שהטמין יוסף באמתחת בנימין, צדיק תחתון: בחינת גביע הכסף — האהבה הגדולה ושמחת הנפש — אינה של בנימין עצמו, אלא מבחינתו של יוסף.]

יוסף הטמין את גביע הכסף באמתחתו של בנימין, הצדיק התחתון. במקום אחר מוסבר ש"גביע הכסף", האהבה הגדולה ושמחת הנפש, לא היה של בנימין עצמו אלא בא מבחינתו של יוסף, וכך הגיע אליו כביכול בדרך של גניבה.

קטע 4 • 111-12

"עושי דברו"

11 ב והנה ע"י קיום המצות ועסק התורה עי"ז הוא עושי דברו⁴⁹ שבונים ומתקנים דבר ה' שהוא בחי מלכות דאצילות להיות המאציל א"ס ב"ה מלך על עם כו' ועי"ז אח"כ לשמוע בקול דברו.

2. והנה, באמצעות קיום המצוות והעיסוק בתורה, נעשים [בין] "עושי דברו": בונים ומתקנים את דבר הוי', שהיא בחינת מלכות דאצילות, כדי שהמאציל, אין סוף ברוך הוא, יהיה מלך על עם וכו'; ולאחר מכן, באמצעות כך, זוכים "לשמוע בקול דברו".

בטהילים נאמר "עושי דברו, לשמוע בקול דברו". באמצעות התורה והמצוות יהודי "עושה", כלומר בונה ומתקן, את דבר הוי' — מלכות דאצילות — כדי שאין סוף יהיה מלך על עם; ולאחר מכן בא "לשמוע בקול דברו".

אך הכח הזה להיות עושי דברו בעובדא וברעותא דליבא תליא והיינו עי"ז מי גילה לבני⁵⁰

אך הכוח להיות "עושי דברו" תלוי הן במעשה והן ברצון הלב; והיינו באמצעות "מי גילה לבני

הכוח להיות "עושי דברו" תלוי הן במעשה והן ברצון הלב. הרצון הפנימי הזה הוא ה"סוד" שעליו מדברים חז"ל.

רז זה שהקדימו נעשה שע"י גילוי האהבה המסותרת לצאת מההסתר וההעלם אל הגילוי עי"ז ממשיכים מלמעלה ג"כ הגילוי מבחינת טמירא דכל טמירין.

רז זה", שהקדימו "נעשה": שכן באמצעות גילוי האהבה המסותרת, והוצאתה מן ההסתר וההעלם אל הגילוי, ממשיכים גם מלמעלה גילוי מבחינת טמירא דכל טמירין.

הקדמת "נעשה" ל"נשמע" גילתה את האהבה לה' הטמונה בכל יהודי והוציאה אותה מן ההעלם. בתגובה לכך נמשך גילוי מן הדרגה הנעלמת מכולן, טמירא דכל טמירין.

וזהו ההפרש בין ישראל שקבלו התורה בסיני ובין מה שהאבות קיימו את התורה והוא ע"ד משארז"ל [מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] במקום שבעלי תשובה עומדין⁵¹ צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד, ופי'

הטעם בזהר

וזהו ההבדל בין ישראל שקיבלו את התורה בסיני לבין קיום התורה בידי האבות. הדבר דומה למה שאמרו חז"ל: "במקום שבעלי תשובה עומדים, צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד". והטעם לכך מוסבר בזוהר

זהו ההבדל בין ישראל בסיני לבין האבות, שקיימו את התורה לפני שניתנה. הדבר מקביל לאמירת חז"ל שבעלי תשובה עומדים במקום שצדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד בו, והזוהר מסביר את הטעם לכך.

(פ' חיי שרה דקכ"ט ע"ב) דאינון משכי עליהו ברעותא דליבא יתיר ובחילא סגי⁵² כו' דהיינו שמוציאים נקודת הלב מההעלם יותר אל הגילוי מהצדיקים.

(פרשת חיי שרה, דף קכ"ט ע"ב): "שהם מושכים עליהם ברצון לב רב יותר ובכוח רב" וכו'; כלומר, הם מוציאים את נקודת הלב מן ההעלם אל הגילוי יותר מן הצדיקים.

הזוהר אומר שבעלי תשובה מקרבים את עצמם אל המלך ברצון לב רב יותר ובכוח רב. הטקסט מסביר שהם מוציאים את נקודת הלב מן ההעלם אל הגילוי יותר מן הצדיקים.

והוא ענין בחילא סגי דהיינו בכח גדול וחזק מפנימית ועומק נקודת הלב שמתגלה בהם.

וזהו ענין "בכוח רב": כלומר, בכוח גדול וחזק, הנובע מפנימיותה ומעומקה של נקודת הלב, המתגלה בהם.

"בכוח רב" פירושו בכוח עצום, הנובע מפנימיותה ומעומקה של נקודת הלב, המתגלה בהם.

12 ולכן מעוררים ג"כ למעלה שימושך ויתגלה מן טמירא דכל טמירין⁵³ יותר. כי לפי האתערותא דלתתא כך אתערותא דלעילא.

ולכן הם מעוררים גם למעלה, כדי שיימשך ויתגלה יותר מן הנסתר שבכל הנסתרים. שכן ההתעוררות מלמטה קובעת את מידת ההתעוררות מלמעלה.

מפני שההתעוררות שלהם מלמטה נבעה מעומק כזה, הם עוררו גם למעלה גילוי גדול יותר מן הנסתר שבכל הנסתרים. ההתעוררות מלמעלה מתאימה תמיד להתעוררות מלמטה.

וז"ש [וזהו שכתוב] גבי מתן תורה קול ה' בכח דהיינו לפי שהקדימו נעשה בבחי' גילוי הרז בחילא יתיר וזהו שכתוב בקשר למתן תורה: "קול הוי' בכוח" — כלומר, מפני שהם הקדימו "נעשה", ובכך גילו את הסוד "בכוח יתיר",

לכן ניתנה התורה ב"קול הוי' בכוח": הכוח מלמעלה השיב על ה"כוח יתיר" שבו גילו ישראל את הסוד, כשהקדימו "נעשה".

דהיינו בכח גדול וחזק מנקודת הלב והוא בחי' תשובה והיינו ע"י יציאת מצרים כו' לכן המשיכו ג"כ מלמעלה בעת מ"ת [מתן תורה] מההעלם יותר אל הגילוי יותר

כלומר, בכוח גדול וחזק מנקודת הלב, שהיא בחינת תשובה, והדבר היה באמצעות יציאת מצרים וכו'. לכן הם המשיכו גם מלמעלה, בזמן מתן תורה, מן ההעלם אל הגילוי במידה גדולה יותר,

הכוח הזה נבע מנקודת הלב, מבחינת תשובה, שהתעוררה בעקבות יציאת מצרים. לכן, במתן תורה, נמשך יותר מן ההעלם אל הגילוי.

והיינו יותר ג"כ ממה שהמשיכו האבות שהיו בחינת צדיקים גמורים שהמשכות שהמשיכו הוא למעלה באצילות ולא ירד למטה כו'

כלומר, במידה גדולה יותר גם ממה שהמשיכו האבות, שהיו בבחינת צדיקים גמורים; ההמשכות שהמשיכו היו למעלה, באצילות, ולא ירדו למטה וכו';

גם האבות, שהיו צדיקים גמורים, המשיכו גילויים, אך הגילויים שלהם נשארו למעלה, באצילות, ולא ירדו לעולמות התחתונים.

משא"כ ישראל המשיכו לשמוע בקול דברו שיומשך הגילוי למטה ושיהיה חרות על הלוחות⁵⁴ כו' חירות מיניקת החיצונים כו'

ואילו ישראל המשיכו את "לשמוע בקול דברו", כדי שהגילוי יימשך למטה ויהיה "חרות על הלוחות" וכו' — חירות מן היניקה של הכוחות החיצוניים וכו',

ישראל המשיכו את "לשמוע בקול דברו" — גילוי שהגיע למטה ונעשה "חרות על הלוחות". חז"ל דורשים "חרות" גם מלשון "חירות", והמאמר מפרש זאת כחירות מן היניקה שהכוחות החיצוניים יונקים.

שהדבור גוזר ומבטיח לא תרצח דר"ל [דרוצה לומר] שלא יהיה עוד בחינה זו כו' וכמשנ"ת [וכמו שנתבאר] לעיל ופי' מי גילה לבני⁵⁵ רז זה⁵⁶ מי

שהרי הדיבור גוזר ומבטיח "לא תרצח", כלומר, שבחינה זו לא תהיה עוד וכו', כפי שהתבאר לעיל. ופירוש "מי גילה לבני רז זה": "מי"

הדיבור "לא תרצח" היה אז גזירה והבטחה שהמשכת החיות הקדושה אל הקליפה שתוארה לעיל לא תתרחש עוד. כעת המאמר עובר למילים "מי גילה לבני רז זה".

היינו בינה גילה לבני רז זה הוא יסוד אבא שאהבה המסותרת היא מבחי' ח"ע [חכמה עילאה]⁵⁷ כמ"ש בכינונים פ"ח והתגלותה ע"י בינה התבוננות וזהו ענין נקודה בהיכלא.⁵⁸

הוא בינה; "גילה לבני רז זה" הוא יסוד אבא, שכן האהבה המסותרת נובעת מבחינת חכמה עילאה, כפי שכתוב בספר של בינונים, פרק י"ח, והיא מתגלית באמצעות בינה, כלומר, התבוננות. וזהו ענין "נקודה בהיכלא".

"מי" היא בינה, ו"גילה לבני רז זה" הוא יסוד אבא, הערוץ של חכמה. האהבה המסותרת נובעת מחכמה עילאה, כפי שמוסבר בתניא, פרק י"ח, והיא מתגלית באמצעות בינה, כלומר התבוננות; זהו "נקודה בהיכלא" — חכמה בתוך בינה.

כמ"ש ע"פ ראה אנכי נותן⁵⁹ כו' כי חוי"ב [חכמה ובינה] תרין ריעין⁶⁰ כו' [וע' בהרמ"ז] [בהרב משה זכות] פ' וירא (דצ"ח ע"א) גבי רזא סתימא איהו ור"פ חקת בפ"י וברזא עילאה כו'

כפי שכתוב על הפסוק "ראה אנכי נותן" וכו', שכן חכמה ובינה הן "תרין ריעין" וכו'. [ועיינו בהרמ"ז, פרשת וירא (דף צ"ח ע"א)], בעניין "רזא סתימא איהו", ובראש פרשת חוקת, בפירוש "וברזא עילאה" וכו'.

חכמה ובינה הן "תרין ריעין" שאינן נפרדות לעולם, כפי שמוסבר במאמר על "ראה אנכי נותן". המאמר מפנה גם לפירושי הרמ"ז על הזוהר בעניין "רזא סתימא" ו"רזא עילאה".

וגם אפשר לומר דרוז זה היינו החסדים המכוסים ביסוד אימא עמ"ש בביאור ע"פ והיה מספר בניי [בני ישראל] כחול הים אשר לא ימד ולא יספר.⁶¹

ואפשר גם לומר ש"סוד זה" הוא החסדים המכוסים ביסוד אימא; ראו מה שנכתב בביאור על [הפסוק] "והיה מספר בני ישראל כחול הים, אשר לא ימד ולא יספר".

פירוש נוסף: "סוד זה" הוא החסדים המכוסים ביסוד אימא, כפי שמבואר במאמר על "והיה מספר בני ישראל".

וז"ש [וזהו שכתוב] במדרש רבה (וירא פ' מ"ט) סוד ה' ליראיו זו מילה⁶² והיינו משום שע"י המילה הוא התגלות החסדים המכוסים ביסוד אימא שהיא נק' סוד דהיינו האהבה המסותרת כו'.

וזהו [פירוש] הנאמר במדרש רבה (וירא, פרק מ"ט): "סוד הוי' ליראיו" — זו מילה; כלומר, מפני שעל ידי המילה מתגלים החסדים המכוסים ביסוד אימא, הנקראת "סוד", היינו האהבה המסותרת וכו'.

המדרש מפרש את "סוד הוי' ליראיו" כמילה, משום שהמילה מגלה את החסדים המכוסים ביסוד אימא. מדרגה מכוסה זו, הנקראת "סוד", היא האהבה המסותרת.

והנה עיי' ניתן הכח להמשיך ג"כ מלמעלה גילוי רצון העליון להיות עושי דברו וע"ד שנת' [שנתבאר] בזהר (בלק דקצ"א ע"א) ועיי' אח"כ לשמוע בקול דברו.

והנה, על ידי כך ניתן הכוח להמשיך גם מלמעלה גילוי של הרצון העליון, להיות "עושי דברו", על דרך המבואר בזהר (בלק, דף קצ"א ע"א); ועל ידי כך, לאחר מכן, "לשמוע בקול דברו".

על ידי גילוי האהבה המסותרת ניתן לישראל הכוח להמשיך מלמעלה גילוי של הרצון העליון, ולחיות "עושי דברו", כפי שמבואר בזהר. רק לאחר מכן בא "לשמוע בקול דברו".

ופי בקול יי'ל [יש לומר] ע"ד מ"ש ע"פ כי תשמע בקול דהיינו מה שכתוך הקול כו' וגילוי זה נמשך למטה ע"י דברו ע"ד מ"ש בזהר (ואתחנן דרס"א א') מלולא דדא מגו דא כו' ע"ש כפי המק"מ [המקדש מלך] ובפי הרמ"ז [הרב משה זכות].

ואת פירוש "בקול" אפשר לבאר על דרך מה שנכתב על [הפסוק] "כי תשמע בקול": היינו, מה שנמצא בתוך הקול וכו'. גילוי זה נמשך למטה באמצעות "דברו", על דרך מה שנכתב בזהר (ואתחנן, דף רס"א ע"א): "מלולא דדא מגו דא" וכו'; ראו שם בפירוש מקדש מלך ובפירוש הרמ"ז.

"בקול" פירושו המילולי הוא "בתוך הקול": לשמוע את מה שכתוך הקול, את תוכנו הפנימי. הקול הפנימי הזה נמשך למטה באמצעות "דברו", כפי שאומר הוזהר על מעמד הר סיני, שהדיבור של כל מדרגה יצא מתוך המדרגה שמעליה.

וזהו לשמוע בקול דברו ולכן צ"ל תחלה עושי דברו וכמ"ש כי קרוב אליך הדבר ⁶³ כו'

וזהו "לשמוע בקול דברו". לכן יש להיות תחילה "עושי דברו", כמו שנאמר: "כי קרוב אליך הדבר" וכו',

תחילה יש להיות "עושי דברו", כפי שנאמר בפסוק: "כי קרוב אליך הדבר... לעשותו". רק לאחר מכן אפשר לשמוע את קול דברו.

לעשותו דהיינו לעשות ולתקן ⁶⁴ בחי' הדבר להמשיך בו גילוי בחי' קול וע' בזהר ח"ב [חלק ב'] (ד"ג ע"ב ודי כ"ה ע"ב) מענין התחברות קול ודבור

"לעשותו" — היינו לעשות ולתקן את בחינת הדבר, כדי להמשיך לתוכו את גילוי בחינת הקול. וראו בזהר, חלק ב' (דף ג' ע"ב ודף כ"ה ע"ב), בעניין התחברות הקול והדיבור;

"לעשותו" פירושו לעשות ולתקן את בחינת הדבר, מלכות, כדי שגילוי הקול יוכל להימשך לתוכה. הוזהר דן בחיבור שבין קול לדיבור.

וגם להמשיך בו בחי' בקול כנ"ל וכענין מ"ש ע"פ ועתה יגדל נא כח אדי ⁶⁵ כו'

וכן להמשיך לתוכו את בחינת "בקול", כנזכר לעיל; וכעין מה שנכתב על [הפסוק] "ועתה יגדל נא כוח אדי" וכו';

יש להמשיך אל תוך הדבר גם את המדרגה הפנימית של "בקול", כפי שנתבאר לעיל. הדבר דומה למאמר על "ועתה יגדל נא כוח אדי", שבו יש להגדיל את כוחו של אדי, השם הקשור למלכות.

והיינו ע"י תומ"צ [תורה ומצות] רעדכ"ר [רעוא דכל רעיון] כו' וזהו א"ת [אל תקרי] בניך אלא בוניך ⁶⁶ ועי"א אח"כ לשמוע בקול דברו כו': ^{67, 68, 69, 70, 71}

והיינו על ידי תורה ומצוות, רצון כל הרצונות וכו'. וזהו [מאמר חז"ל]: "אל תקרי בניך אלא בוניך"; ועל ידי כך, לאחר מכן, "לשמוע בקול דברו" וכו'.

הדבר נעשה באמצעות תורה ומצוות, הממשיכות מרצון כל הרצונות. לכן אמרו חז"ל: "אל תקרי בניך אלא בוניך" — ישראל בונים את דבר ה', ועל ידי כך שומעים לאחר מכן את קול דברו.

קטע 5 • 13-16

יראת שמים ובחירה חופשית

13 ג ופיי מי גילה לבני⁷² יש לפרש עפמ"ש [על פי מה שכתוב] מי יתן והיה לבכם זה להם⁷³ ליראה אותי⁷⁴ (בפי ואתחנן הי כ"ו).

ג. ואת פירוש "מי גילה לבני" אפשר להסביר על פי מה שכתוב: "מי יתן והיה לבכם זה להם ליראה אותי" (בפרשת ואתחנן, הי, כו).

כעת מוסבר המובן של המילה "מי" בשאלה שבקול השמימי. הפסוק מושווה לדברים שאמר הי על ישראל בסיני: "מי יתן והיה לבכם זה להם ליראה אותי".

ועיין מזה ברבות ס"פ כי תבוא היה להם לומר אתה תן. וכ"ה בגמרא⁷⁵ (דע"ז דף די ע"ב ודף הי סע"א [סוף עמוד א]).

ועיינו על כך במדרש רבה, בסוף פרשת כי תבוא: "היה להם לומר: אתה תן". וכך גם בגמרא (עבודה זרה, דף ד ע"ב ודף ה ע"א).

המדרש והתלמוד אומרים שישראל לא נהגו כראוי כשלא השיבו: "אתה תן"; היה עליהם לבקש מהי עצמו שייתן להם לב כזה.

והקשה מהרמ"א [מהר"ם אלשיך] כי הלא ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] הכל בידי שמים חוץ⁷⁶ מיראת שמים⁷⁷ ואיככה יוכלו לומר תן אתה.⁷⁸

והקשה רבי משה אלשיך: הרי חז"ל אמרו: "הכול בידי שמים חוץ מיראת שמים"; אם כן, איך יכלו לומר "אתה תן"? האלשיך שואל: חז"ל מלמדים שהכול בידי שמים חוץ מיראת שמים, כלומר יראת הי נתונה לבחירתו של האדם. אם כן, איך יכלו ישראל לבקש מהי שייתן להם אותה?

ומהרש"א [ומהרש"א] בח"א [בחלק א'] שם כתב וז"ל [וזה לשונו] גם שהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים מ"מ פשיטא דביד

ומהרש"א כתב בחידושי אגדות שם, ואלה דבריו: "אף שהכול בידי שמים חוץ מיראת שמים, מכל מקום פשוט שביד

המהרש"א משיב בחידושי אגדות שאף על פי כן, בוודאי יש בכוחו של הי להטות את לב האדם לטובה.

הקב"ה להטות לב בני אדם לטובה דכמה כתובים מורים על זה עכ"ל [עד כאן לשונו] ועם כי דבריו מוכרחים שהרי אנו אומרים ויחד לבכינו לאהבה⁷⁹ וליראה את שמך.

הקדוש ברוך הוא להטות לב בני אדם לטובה, שהרי פסוקים רבים מורים על כך". עד כאן לשונו. ואף שדבריו מוכרחים, שהרי אנו אומרים: "ויחד לבכנו לאהבה וליראה את שמך",

המהרש"א אומר שפסוקים רבים מראים זאת, והמאמר מקבל את דבריו: בתפילתנו היומיומית אנו מבקשים "ויחד לבכנו לאהבה וליראה את שמך".

וכמ"ש בתלים (סי' פ"ו י"א) יחד לבכי ליראה שמך⁸⁰ ועיין בגמרא (פרק בתרא דסוכה דף נ"ב ע"ב) אלמלא שלש⁸¹ ה מקראות כו' ע"ש.

וכמו שכתוב בתהילים (פרק פו, יא): "יחד לבכי ליראה שמך". ועיינו בגמרא (הפרק האחרון של סוכה, דף נב ע"ב): "אלמלא שלושה מקראות" וכו'. עיינו שם.

כך גם דוד המלך מתפלל: "יחד לבכי ליראה שמך", ובתלמוד מובאים שלושה פסוקים המראים שה' עצמו מטה את הלבבות, ובהם "ונתתי לכם לב בשר".

אך א"כ איך יתפרש מאמרם ז"ל [זכרוננו לברכה / זכרונם לברכה] הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. ולכן צ"ל כמ"ש הבחיי כאן⁸² דפי הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים.

אבל אם כן, איך יש לפרש את מאמר חז"ל "הכול בידי שמים חוץ מיראת שמים"? לכן יש לומר כפי שכתב רבנו בחיי כאן, שפירוש "הכול בידי שמים חוץ מיראת שמים"

אבל אם כך, למה מתכוונים חז"ל באומרם "הכול בידי שמים חוץ מיראת שמים"? המאמר מאמץ את הסברו של רבנו בחיי על הפסוק.

היינו כי שמים נקראו המדות עליונות שבהן ועל ידן התנהגות העולמות שהן חסד וגבורה הנק' אש ומים וזהו ענין שמים.

הוא כך: "שמים" הוא כינוין של המדות העליונות, שבהן ועל ידן מתנהלים העולמות; והן חסד וגבורה, הנקראות אש ומים. וזהו עניינו של "שמים".

לפי פירושו של רבנו בחיי, "שמים" פירושם המדות העליונות, שבאמצעותן ה' מנהיג את העולמות: חסד וגבורה, אש ומים, ששמותיהם מצטרפים למילה "שמים". הכול נמצא "בידיהן" של מדות אלה.

אבל יראת שמים אינו תולה בבחינות אלו. כ"א בבחי' שלמעלה מהמדות עליונות דלאו מכל אילין מדות⁸³ איהו כלל.⁸⁴

אך יראת שמים אינה תלויה בבחינות אלה, אלא בבחינה שלמעלה מהמדות העליונות, שכן "אינו מכל המדות הללו כלל".

יראת שמים, לעומת זאת, אינה תלויה במדות אלה, אלא בבחינה שלמעלה מהן, שעליה נאמר בתיקוני זוהר: "אינו מכל המדות הללו כלל". רק ה' כפי שהוא למעלה מן המדות יכול "לתת" יראה.

14 ועיין [ועל זה נאמר] מי יתן והיה לבבם כוי עייד מי יתן טהור מטמא⁸⁵ כוי בחיי מי הוא איס ביה הסוכי שאינו מושג כלל.

ועל כך נאמר: "מי ייתן והיה לבבם כוי, בדומה ל"מי ייתן טהור מטמא" וכו': בחינת "מי" היא אין סוף, ברוך הוא, סובב כל עלמין, שאינו מושג כלל.

דברי ה' "מי ייתן והיה לבבם" נובעים מהמדרגה המכונה "מי", כמו בפסוק "מי ייתן טהור מטמא". "מי" זה הוא אין סוף, סובב כל עלמין, שלמעלה מכל השגה.

והיינו כי למטה בבחי' שמים יש זה לעומת זה מדות הרעות דקליפה נגד מדות דקדושה.

כלומר, למטה, בבחינת "שמים", יש "זה לעומת זה": מדות רעות של קליפה כנגד מדות הקדושה.

למטה, בבחינת "שמים", יש למדות ניגודים: כנגד כל מדת קדושה יש מדה רעה של קליפה, "זה לעומת זה". שם הטוב והרע עומדים זה כנגד זה.

משא"כ לגבי איס ביה עצמו גם חושך לא יחשיך ממך⁸⁶ כוי הרים כדונג נמסו^{87,88} כוי.

אבל לגבי אין סוף, ברוך הוא, עצמו, גם "חושך לא יחשיך ממך" וכו', ו"הרים כדונג נמסו" וכו'.

לגבי אין סוף עצמו אין דבר מנוגד: "גם חושך לא יחשיך ממך", ולפניו "הרים כדונג נמסו".

(ועיין בסעי' [בספר של בינונים] ס"פ י"ט)⁸⁹ וכעין זה פירשו מארז"ל [מאמר רבותינו זכרונם לברכה] בני חיי ומזוני לאו

בזכותא⁹⁰ תליא שהן המדות חו"ג [חסד וגבורה] כ"א במזלא תליא

(ועינינו בספר של בינונים, תניא, סוף פרק י"ט). ובדומה לכך פירשו את מאמר רז"ל: "בני, חיי ומזוני לאו בזכותא תליא" — שהם מדות חסד וגבורה — "אלא במזלא תליא",

בתניא, בסוף פרק י"ט, מובא הפסוק "הרים כדונג נמסו" בהקשר לכוחו של אור אין סוף לדחות את הקליפות. באותו אופן מתפרש מאמר חז"ל ש"בני, חיי ומזוני" אינם תלויים בזכות אלא במזל: הזכות פועלת באמצעות מדות חסד וגבורה, ואילו המזל הוא מקור נעלה יותר.

שהוא כתר⁹¹ כוי. ואפשר לבאר הענין כי הנה בענין ידיעה ובחירה שהקב"ה יודע כל מה שיהיה.

שהוא כתר וכו'. ואפשר לבאר את העניין: הנה, בעניין הידיעה והבחירה, הקב"ה יודע כל מה שיהיה.

המקור הנעלה יותר, המזל, הוא כתר, שלמעלה מן המדות. כעת מבאר המאמר את העניין באמצעות השאלה הידועה על ידיעתו המוקדמת של ה' ועל הבחירה החופשית של האדם.

15 וקודם שיהיה ידע שזה יהיה צדיק⁹² או רשע. ואעפ"כ [ואף על פי כן] אין ידיעה זו מכרחת הבחירה כמבואר בהרמב"ם [בהרבי משה בן מימון] פ"ה מהלכות תשובה⁹³ והראב"ד [והראב"ד] שם פ"י שאין ידיעתו גזירה כו'.

עוד לפני שהדבר בא לידי מציאות, הי' יודע שהאדם הזה יהיה צדיק או רשע. ואף על פי כן, ידיעה זו אינה כופה את בחירתו, כפי שמוסבר ברמב"ם, פרק ה מהלכות תשובה; והראב"ד שם מפרש שידיעתו אינה גזירה וכו'.

ה' יודע מראש אם אדם יהיה צדיק או רשע, ובכל זאת, כפי שמסביר הרמב"ם בהלכות תשובה, ידיעה זו אינה כופה את בחירתו. הראב"ד מוסיף שם שידיעתו אינה גזירה.

והענין כי הידיעה היא בדעת עליון שהוא בחי' הכתר מחשבה הקדומה שהוא מאיר רק בבחי' מקיף והעניין הוא שהידיעה היא בדעת עליון, שהיא בחינת כתר, המחשבה הקדומה, המאירה רק בבחינת מקיף; הידיעה הזאת היא בדעת עליון, בחינת כתר, המחשבה הקדומה, המאירה רק כמקיף — כלומר, מקיפה את האדם ואינה נכנסת לתוכו.

ועל כן אין האדם מתפעל ממנה להיות מכרחת מעשיו כמ"ש בביאור ע"פ את שבתותי תשמרו. ולכן האדם אינו מושפע ממנה באופן שיגרום לה לכפות את מעשיו, כפי שנכתב בביאור על הפסוק "את שבתותי תשמרו".

מכיוון שידיעה זו אינה נכנסת אל האדם פנימה, הוא אינו מושפע ממנה והיא אינה כופה את מעשיו. הכוונה לביאור על הפסוק "את שבתותי תשמרו".

משא"כ מבחי' המדות שמהם נמשך ההשפעה בפנימיות להאדם ועל בחי' זו אמרו שהמלאך שואל טפה זו מה תהא עליה⁹⁴ חכם או טפש כו'

לא כך הוא בבחינת המדות, שמהן נמשכת ההשפעה פנימה אל האדם; ועל בחינה זו אמרו שהמלאך שואל: "טיפה זו, מה תהיה עליה — חכם או טיפש?" וכו',

לעומת זאת, המדות משפיעות על האדם פנימה ומעצבות אותו. על בחינה זו נאמר בגמרא שהמלאך הממונה על ההיריון שואל על כל טיפה אם תהיה חכמה או טיפשה, חזקה או חלשה.

ואילו רשע או צדיק לא קאמר משום דהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים (פ"ב [פרק ב'] דנדה דט"ז ע"ב) אבל "רשע או צדיק" הוא אינו אומר, משום ש"הכול בידי שמים חוץ מיראת שמים" (פרק ב' בנדה, דף ט"ז ע"ב); המלאך אינו שואל אם הילד יהיה רשע או צדיק, משום ש"הכול בידי שמים חוץ מיראת שמים".

דהיינו בידי שמים דוקא אין תלוי יראת שמים. וכש"כ [וכל שכן] המלאך שהוא מבחינת צבא השמים אין לו שליטה ע"ז.

כלומר, יראת שמים אינה תלויה דווקא בידי שמים. ומכל שכן שהמלאך, שהוא מבחינת צבא השמים, אינו שולט בזה.

הכוונה היא שיראת שמים אינה תלויה דווקא ב"שמים" — במדות. מכל שכן שהמלאך, שהוא חלק מצבא השמים, אינו יכול לשלוט בכך.

כי הידיעה מה שהקב"ה יודע שזה יהיה צדיק או רשע היא בבחי' גבוה מאד שלמעלה מהשתלשלות ונקי' אור כללי שכולל כל השתלשלות העולמות במחשבה אחת

כי הידיעה — מה שהקב"ה יודע שהאדם הזה יהיה צדיק או רשע — היא בבחינה גבוהה מאד, שלמעלה מהשתלשלות, ונקראת אור כללי, הכולל את כל השתלשלות העולמות במחשבה אחת,

ידיעת ה' מי יהיה צדיק ומי יהיה רשע שייכת לבחינה גבוהה מאד, שלמעלה מהשתלשלות העולמות; זהו אור כללי הכולל את כל ההשתלשלות במחשבה אחת.

כמאמר צופה ומביט עד סוף כל הדורות בסקירה אחת ולא נמשך כלל משם ההמשכה בפנימיות אפילו במדות העליונות דאצילות הנקי' שמים שבהם ועל ידם הקב"ה מנהיג עולמו.

כמאמר: "צופה ומביט עד סוף כל הדורות בסקירה אחת"; ולא נמשכת משם כלל השפעה פנימית, אפילו לא אל המדות העליונות שבאצילות, הנקראות "שמים", שבהן ועל ידן הקב"ה מנהיג את עולמו.

כפי שנאמר בתפילת ראש השנה, ה' "צופה ומביט עד סוף כל הדורות" במבט אחד. שום השפעה פנימית מידיעה זו אינה נמשכת, אפילו לא אל המדות העליונות שבאצילות, הנקראות "שמים", ודרך ה' מנהיג את עולמו.

16 ועמ"ש ע"פ האזינו השמים ואדברה⁹⁵ כו' ולכן אין ידיעה זו מכרחת הבחירה כלל. כי אם הרשות נתונה^{96.97} לכל אדם.

ועיין במה שנכתב על הפסוק "האזינו השמים ואדברה" וגו'. לכן ידיעה זו אינה מכריחה כלל את הבחירה, אלא הרשות נתונה לכל אדם.

הדבר מוסבר גם במאמר על הפסוק "האזינו השמים ואדברה". לכן הידיעה אינה מכריחה כלל את הבחירה; כפי שנאמר במשנה, הרשות "נתונה" לכל אדם.

אכן זהו שכן יסד הקב"ה עולמו להיות דעת עליון בלתי מאיר כלל בבחי' פנימיות אפילו בבחי' המדות עליונות כדי שלא יכריח הבחירה.

אכן, זהו משום שכך יסד הקדוש ברוך הוא את עולמו: שהדעת העליונה לא תאיר כלל בפנימיות, אפילו במדות העליונות, כדי שלא תכריח את הבחירה.

ה' יסד את עולמו בכוונה כך שהדעת העליונה לא תאיר בפנימיות, אפילו במדות העליונות, כדי שלא תכריח את בחירתו של האדם.

אבל אם היה רצון לפניו ב"ה להאיר ממנו איזו הארה בבחי' פנימיות. עי"ז ודאי יומשך היראה בבחי' פנימיות ועי"ד אבל חרדה גדולה נפלה⁹⁸ עליהם כו' משום דמזליהו חזי.⁹⁹

אבל אילו היה רצונו יתברך להאיר ממנה הארה כלשהי בפנימיות, ודאי היה נמשך מכך יראה בפנימיות, בדומה ל"אבל חרדה גדולה נפלה עליהם" וגו', "משום דמזליהו חזי".

אבל אילו רצה ה' להאיר ממנה משהו בפנימיות, ודאי הייתה נמשכת באדם יראה. כך אחזה רעד בחבריו של דניאל אף שלא ראו את המראה, משום ש"מזליהו חזי" — מזלם ראה.

קטע 6 • 171-19

"מי יתן" ו"מי יודע"

17 ועי"ז נאמר מי יתן והיה לבכם זה להם ליראה אותי.¹⁰⁰ מי יתן דוקא הוא בחי' סתימו דכל סתימין ששם יש כח זה להמשיך בהם היראה.

ועל כך נאמר: "מי יתן והיה לבכם זה להם ליראה אותי". דווקא "מי יתן" — זו בחינת סתימו דכל סתימין, שבה מצוי הכוח הזה להמשיך בהם יראה,

על כך אומר ה': "מי יתן והיה לבכם זה להם ליראה אותי". "מי" כאן הוא סתימו דכל סתימין, המדרגה שיש בה הכוח להמשיך יראה אל בני האדם.

אע"פ [אף על פי] שבידי שמים אין בחינה זו כנ"ל. וא"כ פ"י מי יתן זהו עי"ד מארז"ל [מאמר רבותינו זכרונם לברכה] (פ"ק [פרק קמא] דברכות ד"ז סע"א [סוף עמוד א]) שהקב"ה מתפלל כו' יהי רצון¹⁰¹ כו'

אף שבידי שמים אין בחינה זו, כפי שנתבאר לעיל. ואם כן, פירוש "מי יתן" הוא על דרך מאמר חז"ל (ברכות, פרק א, סוף דף ז ע"א), שהקדוש ברוך הוא מתפלל וכו': "יהי רצון" וכו'.

הכוח הזה אינו מצוי "בידי שמים", כלומר במדות. לכן "מי יתן" הוא בדומה ללימוד שבתלמוד, שה' עצמו מתפלל: "יהי רצון מלפניי שיכבשו רחמי את כעסי".

ופי' בספר שו"ס [שושן סודות] לתלמיד הרמב"ן [הרבי משה בן נחמן] ז"ל [זכרוננו לברכה / זכרונם לברכה] שהקב"ה נקרא כאן בחי' האור המאיר במדות העליונות והוא מצלי להמשיך הרצון ממקור הרחמים שלמעלה מעלה מהמדות כו' ע"ש.

ומבואר בספר שושן סודות, מאת תלמיד הרמב"ן ז"ל, ש"הקדוש ברוך הוא" כאן מתייחס לבחינת האור המאיר במדות העליונות, והוא מתפלל להמשיך את הרצון ממקור הרחמים, שלמעלה הרבה מן המדות וכו', עיין שם.

שושן סודות מסביר ש"הקדוש ברוך הוא" המתפלל הוא האור המאיר במדות, ותפילתו ממשיכה רצון ממקור הרחמים שלמעלה מהן. כך גם "מי יתן" מבקש יראה שמקורה למעלה מן המדות.

ועדי"ז יש לפרש הפסוק מי יודע רוח בני האדם¹⁰² העולה היא למעלה¹⁰³ כוי (בקהלת סי' ג' כ"א)

ובאותה דרך אפשר לפרש את הפסוק "מי יודע רוח בני האדם העולה היא למעלה" וכוי (קהלת ג', כא),

אותה גישה מסבירה את שאלת קהלת: "מי יודע רוח בני האדם העולה היא למעלה", בהשוואה לרוח הבהמה היורדת לארץ.

דלכאורה אינו מובן שהרי אח"כ אמר והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה¹⁰⁴ ואיך אמר תחלה מי יודע כוי.

שהרי לכאורה הדבר אינו מובן: בהמשך הוא אומר "והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה"; אם כן, כיצד אמר תחילה "מי יודע" וכוי?

לכאורה השאלה תמוהה, שהרי בהמשך קהלת אומר במפורש: "והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה". כיצד יכול היה לשאול תחילה "מי יודע"?

אך הענין עפמ"ש [על פי מה שכתוב] ברבות ס"פ האזינו¹⁰⁵ ואיני יודע להיכן נפשי הולכת כוי שנאמר מי יודע רוח כוי

אלא שהענין הוא על פי מה שכתוב במדרש רבה, בסוף פרשת האזינו: "ואיני יודע להיכן נפשי הולכת" וכוי, שנאמר: "מי יודע רוח" וכוי.

במדרש רבה, בסוף פרשת האזינו, משה אומר: "ואיני יודע להיכן נפשי הולכת", ומביא את אותו פסוק: "מי יודע רוח".

לכאורה תמוה שיסתפק מרבע"ה [משה רבינו עליו השלום]¹⁰⁶ שמא נפשו כוי ועוד דאם ח"ו [חס ושלום] יורדת למטה בארץ אי"כ מהו שאמר שתהא מונחת יפה.

לכאורה הדבר תמוה: כיצד היה משה רבנו מסתפק שמא נפשו וכוי? ועוד, אם, חלילה, היא יורדת למטה לארץ, מה פירוש דבריו שתהא מונחת יפה?

הדבר תמוה: כיצד יכול היה משה להסתפק אם נפשו תעלה? ואם ייתכן שהיא תרד לארץ, מה פירוש דבריו שתהא מונחת יפה?

דלכאורה רוח הבהמה היורדת למטה לארץ אין לה קיום אי"ו [אלא ודאי] עכצ"ל [על כרחך צריך לומר] דשמים וארץ אינן שמים וארץ גשמיים אלא הן זו"נ [זעיר אנפין ונוקבא] דאצילות שמים וארץ.

שהרי לכאורה לרוח הבהמה היורדת למטה לארץ אין קיום. אלא בעל כורחנו יש לומר ש"שמים" ו"ארץ" אינם השמים והארץ הגשמיים, אלא ז"א ונוקבא דאצילות, הנקראים שמים וארץ.

לרוח היורדת לארץ, כמו רוח הבהמה, אין לכאורה קיום נצחי. לכן "שמים" ו"ארץ" כאן מוכרחים להתפרש כז"א ונוקבא דאצילות, הנקראים שמים וארץ.

אשר ארץ היא בחינת מלכות כמ"ש בד"ה והיה מספר בניי [בני ישראל].¹⁰⁷ ועזינ [ועל זה נאמר] והארץ הדום רגלי¹⁰⁸ וכתוב ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ.¹⁰⁹

כי "ארץ" היא בחינת מלכות, כפי שכתוב במאמר המתחיל "והיה מספר בני ישראל". ועל כך נאמר: "והארץ הדום רגלי", וכן כתוב: "ועמך כולם צדיקים, לעולם יירשו ארץ".

"ארץ" היא מלכות, כפי שמוסבר במאמר על הפסוק "והיה מספר בני ישראל". לכן מלכות היא "הדום רגלי", ולצדיקים מובטח ש"יירשו ארץ" לעולם.

18 והנה הנשמה כלולה מבי הבחינות דשמים וארץ שהרי נולדו עיי יחוד זיין [זעיר אנפין ונוקבא] ועיין בזח"א [בזהר חלק א] ויחי דרמ"ה סע"א [סוף עמוד א]¹¹⁰ תלת נשמתין אינון¹¹¹ כו' אך יש נשמות עליונות שעיקר הנשמה מזי"א הנק' שמים וקצת מהמלי הנקרא ארץ.

והנה הנשמה כלולה משתי הבחינות של שמים וארץ, שהרי [הנשמות] נולדות מייחוד ז"א ונוקבא; ראו בזהר, חלק א, ויחי, סוף דף רמ"ה ע"א: "שלוש נשמות הן" וכו'. אך יש נשמות נעלות שעיקר נשמתן מזי"א, הנקרא שמים, ומעט ממלכות, הנקראת ארץ.

מאחר שהנשמות נולדות מייחוד ז"א ("שמים") ונוקבא ("ארץ"), בכל נשמה כלולות שתי הבחינות. הוזהר על פרשת ויחי מדבר על שלושה סוגי נשמות. יש נשמות נעלות שעיקרן מזי"א, וממלכות יש בהן רק מעט.

וזהו ענין רוח האדם ויש להפך שעיקר נשמתם מבחי' מלכות שם ב"ן [שם ב"ן] רוח הבהמה כו'

וזהו ענין "רוח האדם". ויש נשמות שהן להפך: עיקרן מבחינת מלכות, שם ב"ן, והן "רוח הבהמה" וכו'.

נשמות אלו הן "רוח האדם" העולה למעלה. אחרות הן להפך: עיקרן ממלכות, שם ב"ן, והן נקראות "רוח הבהמה", אף שגם שורשן בבחינה קדושה.

וכמו המלאכים שנק' פני אריה פני שור¹¹² וגם י"ב שבטים נק' י"ב בקר וכמ"ש במק"מ [במקדש מלך] (פ' בראשית דל"ז סע"ב [סוף עמוד ב]).

וכמו המלאכים הנקראים "פני אריה" ו"פני שור"; וגם שנים עשר השבטים נקראים "שנים עשר בקר", כמו שכתוב במקדש מלך (פרשת בראשית, סוף דף ל"ז ע"ב).

כך גם מלאכים מסוימים נקראים בשמות של בעלי חיים, "פני אריה" ו"פני שור", ושנים עשר השבטים נקראים "שנים עשר בקר", כפי שמסביר המקדש מלך. כאן שם של בעל חיים מתאר את שורש הנשמה, ולא נשמה נחותה.

וזה היה ענותנותו דמשה שנסתפק מאיזו בחי' היא נשמתו כו' גם שמים נקרא גן העליון והארץ נקרא גי'ע [גן עדן] התחתון כנודע מענין מי לי בשמים ועמך לא חפצתי

וזו הייתה ענותנותו של משה: הוא הסתפק מאיזו בחינה באה נשמתו וכו'. גם "שמים" נקרא גן עדן העליון, ו"ארץ" נקראת גן עדן התחתון, כידוע בעניין "מי לי בשמים ועמך לא חפצתי"

כך מתבאר ספקו של משה: מתוך ענותנותו לא ידע מאיזו בחינה באה נשמתו — מן השמים או מן הארץ. "שמים" ו"ארץ" הם גם גן עדן העליון וגן עדן התחתון, ככתוב: "מי לי בשמים".

בארץ¹¹³ וכמ"ש ע"פ וזאת המצוה אשר צוה¹¹⁴ ה' לעשות בארץ ועזי'נ [ועל זה נאמר] מי יודע פי' בחי' מי שאמר והיה העולם הוא היודע איזה נק' רוח בני האדם העולה¹¹⁵ כו'.

"בארץ"; וכמו שכתוב על הפסוק "וזאת המצוה אשר צוה ה' לעשות בארץ". ועל כך נאמר "מי יודע": כלומר, בחינת מי, "שאמר והיה העולם", היא היודעת איזו נשמה נקראת "רוח בני האדם העולה" וכו'.

הפסוק ממשיך: "ועמך לא חפצתי בארץ", והמאמר על "לעשות בארץ" מבאר עניין זה בהרחבה. לכן "מי יודע" פירושו שבחינת מי, "שאמר והיה העולם", יודעת אילו נשמות הן "רוח בני האדם העולה".

וזהו גי'כ ענין מ"ש מי יודע ישוב ונחם האלקים¹¹⁶ (ביונה סי' ג' ט'). ועמ"ש בביאור ע"פ ועתה יגדל נא כח¹¹⁷ בפ' הפסוק אם עונות תשמר¹¹⁸ יה אדני מי יעמוד.

וזהו גם עניין הכתוב "מי יודע ישוב ונחם האלקים" (ביונה ג', ט'). וראו מה שכתוב בביאור על הפסוק "ועתה יגדל נא כח", בפירוש הפסוק "אם עונות תשמר יה, א-דני, מי יעמוד".

אותו פירוש של "מי" מבאר גם את דברי מלך נינוה: "מי יודע ישוב ונחם האלקים", ואת הפסוק "אם עונות תשמר יה, א-דני, מי יעמוד", שנידון במאמר אחר.

ועפ"י [ועל פי זה] יש לפרש גי'כ מארז"ל [מאמר רבותינו זכרונם לברכה] מי גילה לבני רז זה¹¹⁹ כו' ועמ"ש ע"פ וכל בניך למודי¹²⁰ הוי' כו'.

ועל פי זה אפשר לפרש גם את מאמר רבותינו זכרונם לברכה: "מי גילה לבני רז זה" וכו'. וראו מה שכתוב על הפסוק "וכל בניך למודי הוי'" וכו'.

באותו אופן, "מי גילה לבני רז זה" פירושו שבחינת מי גילתה אותו. כאן יש גם הפניה למאמר על "וכל בניך למודי הוי'".

19 וזהו מ"ש במדרש תלים סי' י"ד ע"פ מי יתן מציון ישועות ישראל את מוצא שני פעמים כתוב בספר תלים מי יתן כו'

וזהו שנאמר במדרש תהילים, פרק י"ד, על [הפסוק] "מי יתן מציון ישועות ישראל": "אתה מוצא שכתוב פעמיים בספר תהילים 'מי יתן' וכו'".

המדרש על תהילים מציין שהמילים "מי יתן מציון ישועות ישראל" מופיעות פעמיים בספר תהילים, ושואל מדוע.

ולמה א"ר [אמר רבי] לוי הרב אמר כתוב אחד מי יתן והיה לבבם¹²¹ והתלמיד אמר כתוב אחד ומי יתן כל עם¹²² ה' נביאים לא דברי הרב ולא דברי התלמיד מתקיימין בעוה"ז.

ומדוע? אמר רבי לוי: הרב אמר פסוק אחד — "מי ייתן והיה לבבם", והתלמיד אמר פסוק אחד — "ומי ייתן כל עם ה' נביאים"; לא דברי הרב ולא דברי התלמיד מתקיימים בעולם הזה,

רבי לוי משיב ששתי אמירות נוספות של "מי ייתן" לא התקיימו: הרב, ה', אמר "מי ייתן והיה לבבם", והתלמיד, משה, אמר "ומי ייתן כל עם ה' נביאים". לא זו ולא זו מתקיימת בעולם הזה.

אבל לעוה"ב [לעולם הבא] שניהם מתקיימין. דברי הרב מניין שנאמר ונתתי לכם לב חדש¹²³ דברי התלמיד מניין שנאמר והיה אחרי כן אשפוך רוחי על כל בשר¹²⁴ עכ"ל [עד כאן לשונו] הובא ג"כ בילקוט.

אבל לעולם הבא שניהם מתקיימים. מניין שיתקיימו דברי הרב? שנאמר: "ונתתי לכם לב חדש". מניין שיתקיימו דברי התלמיד? שנאמר: "ויהיה אחרי כן אשפוך רוחי על כל בשר". עד כאן לשונו; והוא מובא גם בילקוט.

לעולם הבא יתקיימו שניהם: משאלתו של ה', "ונתתי לכם לב חדש", ומשאלתו של משה, "אשפוך רוחי על כל בשר" — כלומר, נבואה לכול. הילקוט מביא את אותו מדרש.

וכל זה נמשך ע"י שלע"ל [שלעתיד לבוא] יהיה התגלות מבחיי מי שהוא בחיי שער החמשים דכינה כו'. והוא שער האיתן שע"ז אמרו אותיות איתן משמשות לעתיד:^{125, 126}

וכל זה נמשך מפני שלעתיד לבוא תהיה התגלות מבחינת "מיי", שהיא בחינת שער החמשים של בינה וכו'. וזהו שער איתן, שעליו אמרו: "אותיות איתן משמשות לעתיד".

כל זה יקרה מפני שלעתיד לבוא תתגלה בחינת "מיי". ערכה המספרי של "מיי" הוא חמשים, והיא שער החמשים של בינה, הנקרא שער איתן, "החזק". אותיות איתן משמשות כתחיליות של לשון עתיד, כרמז לכך ששער זה שייך לעתיד.

בעבודה

אסור לאדם להטעות את עצמו ולחשוב שתאוותיו כבר נשברו; עליו לשבור אותן באמת. הכוח "לעשות דברו" תלוי ברצון הלב: להוציא את האהבה המסותרת מעומק נקודת הלב, כפי שעשו ישראל כשהקדימו "נעשה". וכיוון שהיראה נמשכת מלמעלה מן המדות, יש לבקש אותה, כפי שאנו מתפללים: "יחד לבבנו לאהבה וליראה את שמך".

שאלות לשיחה

1. מדוע חכמה, הראשונה שבספירות, נקראת "סוף מעשה" אצל ה'?
2. כיצד משל בעל הבית וכליו מסביר את היחס בין דיני התורה למצוות, למשל את המידות של סוכה?
3. מדוע התורה, שהיא אדם, מקבילה לדם, ואילו המצוות מקבילות למים?
4. מה המשיכו ה"נעשה" של ישראל, שהאבות, צדיקים גמורים, לא המשיכו?
5. אם יראת שמים אינה "בידי שמים", מה פירוש התפילה "יחד לבבנו ליראה את שמך"?

הערות

פסקה 1

1 ביאור על בשעה שהקדימו

ההערה מפנה לשני תיעודים אחרים של ביאור זה, שאחד מהם הוא תיעוד של אדמו"ר האמצעי. אלה תיעודים מקבילים של אותה תורה, ובהערות מאוחרות מצטטים מהם במקום שבו הם מוסיפים פרט.

הערות קה"ת

הנחת כ"ק אדה"א בסה"מ תקס"ב-א ע"ר. והנחה אחרת שם ח"ב ע"ת תמח. הגהות באוה"ת במדבר ע"קסו.

2 בשעה שהקדימו

"בשעה שהקדימו ישראל 'נעשה' ל'נשמע', יצאה בת קול ואמרה להם: מי גילה לבני רו זה, שמלאכי השרת משתמשים בו?" מאמר זה של התלמוד הוא הנושא של המאמר שחלק זה מבאר.

Shabbat 88a:7-8 שבת פ"ח א"ז-ח"י

דַּרְשׁ רַבִּי סִימְאִי: בְּשַׁעַה שֶׁהִקְדִּימוּ יִשְׂרָאֵל "נַעֲשֶׂה" לְ"נִשְׁמָע" כְּאֹז שֶׁשִּׁים רִיבּוּא שֶׁל מְלָאכֵי הַשָּׁרָת, לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל קָשְׁרוּ לוֹ שְׁנֵי כְּתָרִים, אֶחָד כְּנָגֵד "נַעֲשֶׂה" וְאֶחָד כְּנָגֵד "נִשְׁמָע". וְכִיּוֹן שֶׁחָטְאוּ יִשְׂרָאֵל, יָרְדוּ מֵאֶרֶץ וְעָשְׂרִים רִיבּוּא מְלָאכֵי חֲבֻלָּה וּפִיזְקוּם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּתְּנֻצְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֵדִים מִהָרַב". אָמַר רַבִּי חֵמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא: בְּחוּרֵב טַעֲנוּ, בְּחוּרֵב פָּרְקוּ. בְּחוּרֵב טַעֲנוּ — כְּדָאֲמַרְנוּ, בְּחוּרֵב פָּרְקוּ — דְּכְתִיב: "וַיִּתְּנֻצְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'". אָמַר ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

פסקה 2

3 התלבשות רד"א הוא בחכמה דאצילות

בהגהה לפרק ל"ה, התניא מביא מעץ חיים שאור אין סוף אינו מתייחד אפילו בעולם אצילות אלא לאחר שהוא מתלבש תחילה בספירת חכמה, משום שאין סוף הוא האחד האמיתי, וזו בחינת חכמה. הטקסט מביא זאת בקשר לסיום התלבשותה של הרישא דלא אתיידע בחכמה.

Tanya, Likkutei Amarim 35:7 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים ל"ה:ז

הגהה וְכַאֲשֶׁר שִׁמְעָתִי מִמּוֹרֵי עֲלִיּוֹ הַשְּׁלוֹם, פִּירוּשׁ וְטַעַם לְמָה שֶׁכְּתוּב בְּעֵץ חַיִּים, שְׁאוּרֵי־אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא אֵינוֹ מִתְיַחַד אֶפְּיִלוּ בְּעוֹלָם הָאֲצִילוּת אֲלָא עַל יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוּת וְתַחֲלָה בְּסַפִּירַת חֲכָמָה, וְהֵינֵינוּ מְשׁוּם שְׁאוּרֵי־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, הוּא אֶחָד הָאֱמֶת, שֶׁהוּא לְבָדוּ הוּא וְאֵין וּזְלָתוֹ, וְזוֹ הִיא מְדֻרְגֶּת הַחֲכָמָה וְכו'.

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

4

4 בחר ההיא נקודה לא אתיידע כלל

בפתיחת הווהר על בראשית מאירה נקודה עליונה אחת, נסתרת, ו"מעבר לנקודה זו אין יודעים דבר כלל; לכן היא נקראת ראשית". מובא פירושו של מקדש מלך לקטע זה, בהקשר לכך שאור אין סוף מתגלה רק בחכמה.

Zohar, Bereshit 1:1-2:7 ספר הווהר, בראשית א':א-ב':ז

פסקה 3

5 כמיא דאשקי לאילנא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערות קה"ת

ת"ז בהק' (פתח אלי').

6 כמיא דאשקי לאילנא

"בפתח אליהו", תיקוני הווהר מדבר על השקיית האילן בענפיו ובזרועותיו: "כמו מים המשקים אילן, והוא גדל באמצעות השקיה זו". הטקסט מחיל את הדימוי על חמשת החסדים, שורש המצוות, הגורמים לכלים לגדול.

Tikkunei Zohar 17a:19-22 תיקוני הווהר י"ז א:י"ט-כ"ב

איהו שקיו דאילנא בדרועיו וענפיו (נ"א ואנפיו). כמיא דאשקי לאילנא ואתרבי בההוא שקיו. רבון העולמים אנת הוא עלת העלות סבת הסבות דאשקי לאילנא בההוא נביעו. וההוא נביעו איהו כנשמטא לגופא דאיהו חיים לגופא. ובך לית דמיון ולית דיוקנא מכל מה דלגו ולבר. ובראת שמיא וארעא. ואפיקת מנהון שמשא וסיהרא וככביא ומזלי ובארעא אלנין ודשאין וגנתא דעדן (ועשבין) וחיוון ועופין וגונין ובני נשא. לאשתמודעא בהון עלאין. ואיך יתנהגון בהון עלאין ותתאין. ואיך אשתמודעאן מעלאי ותתאי. ולית כך דידע כלל

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

7

7 ושרש הה"ח הוא מחיוורתא דגלגלתא

בנוסה האחר כתוב כאן "מעצם הגולגולת, שהיא החיצוניות של כתר", ובכך מובהר ששורש חמשת החסדים הוא בחיצוניות של כתר.

הערות קה"ת

"מן עצם הגולגולת שהוא בחי' חיצוניות הכתר", — סה"מ תקס"ב-ב ע"ת תמח.

8

8 השערות דגולגלתא

בשער העוסק באריך אנפין, פרק ה, עץ חיים דן בלובן של הגולגולת ובשערות הראש של אריך אנפין, ומסביר את דברי האידרא עליה. הטקסט מפנה את הקורא לשם בעניין שערות הגולגולת.

Sefer Etz Chaim 13:5 עץ חיים י"ג:ה

... בחי' הלבנונית שיש בגולגלתא בין שער לשער כנזכר שם וסודו הוא כי השערות עצמן הם בחי' צורת אותיות הנכתבות בדיו והלבנונית הוא בחי' הנייר והקלף הלבן שעליו כותבין האותיות ויש בחינת שערות מעולין מן הלבנונית ויש בחי' אחרת שהלבנונית מעולה מן השערות כמ"ש במ"א בענין היחודין ביחוד ה'. וזהו טעם שמן החוורתא מנהורא דיליה ירתין צדיקייא תי' עלמין דכסופין ומן השערות יונק הו"א עצמו ולמטה בע"ה נבאר איך ע"י מתלבשין ז"ת דיליה ברישא דא"א ונ"ה שלו מתלבשין בכי' בחי' של א"א והם בי אונים ובי עינים שבו. והנה בכי'

...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

9 לתרי"ג ארחין דפליג בז"א

האידרא רבא אומרת שבשביל שבין השערות עובר נתיב, וימאותו נתיב הוא מתחלק לתרי"ג נתיבים של התורה, המתחלקים בז"א. הטקסט מביא זאת בעניין המצוות, הנמשכות מהלובן שבין השערות ונעשות לתרי"ג נתיבים בז"א.

Zohar, Idra Rabba 6:25-7:37 ספר הזהר, האדרא רבא וי"כ"ה-ו:ל"ז

10 ובחכמה אתברירו

בפרשת פקודי אומר הוזהר שבוצינא דקרדינותא היכה בתוך המחשבה, בירר את הפסולת מתוך המחשבה, והיא התבררה. הערת קה"ת מפנה לכאן בקשר לביטוי "בחכמה הם מתבררים".

Zohar II, 254b זח"ב רנד, ב

הערת קה"ת

ראה זח"ב רנד, ב.

פסקה 4

11 בוצינא דקרדוניתא קו המדה

בפתיחת הוזהר על בראשית נאמר: "בראש סמכותו של המלך חקק בוצינא דקרדינותא חקיקות", וכאשר מדד מידה, גרם לצבעים להאיר. הטקסט מזהה אותו עם קו המידה, הקובע כיצד ייבנה הבניין.

Zohar I, 15a זח"א טו, א

הערת קה"ת

זח"א טו, א. וראה לקו"ת נשא כז, ג. ביאורו לאדהאמ"צ נז, ד. אוה"ת שלח עי' תצנ ואילך.

12 נמי מאמר הוא

הגמרא מונה עשרה מאמרות שבהם נברא העולם, אף על פי שבסיפור הבריאה מופיעות המילים "ויאמר" רק תשע פעמים, משום ש"בראשית" נחשב גם הוא למאמר, כפי שנאמר: "בדבר הוי' שמים נעשו". הטקסט מזהה את המאמר הראשון, הנסתר, עם קו המידה.

Rosh Hashanah 32a:19-20 ראש השנה ל"ב א:י"ט-כ'

"ויאמר" דבראשית תשעה הו! "בראשית" נמי מאמר הוא, דכתיב: "בדבר ה' שמים נעשו". רבי יוחנן בן נורי אומר: אם אמר שלש שלש מכולן — יצא. איבעיא להו, היכי קתני: שלש מן התורה, שלש מן הנביאים, ושלש מן הכתובים — דהו תשע, ואיכא בינייהו תדא, או דלמא: אחד מן התורה, ואחד מן הנביאים, ואחד מן הכתובים — דהויין להו שלש, ואיכא בינייהו טובא?

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

פסקה 5

13 כה תברכו

"דבר אל אהרן ואל בניו לאמור: כה תברכו את בני ישראל". הטקסט מפנה להסברו על הפסוק הזה להרחבה בעניין התורה כמידת המצוות.

Numbers 6:23 במדבר ו:כ"ג

דבר אל־אהרן ואל־בניו לאמר כה תברכו את־בני ישראל אמור להם: Speak unto Aaron and unto his sons, saying: On this wise ye' shall bless the children of Israel; ye shall say unto them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

14 זאת התורה אדם

"זאת התורה: אדם כי ימות באוהל". כאן נקראות מילות הפסוק "זאת

התורה: אדם" כאמירה שהתורה עצמה היא אדם.

Numbers 19:14 במדבר י"ט:יד

זאת התורה אדם כיימות באהל כל־הבא אל־האהל וכל־אשר באהל יטמא שבעת ימים:

This is the law: when a man dieth in a tent, every one that cometh into the tent, and every thing that is in the tent, shall be unclean seven days

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

15 כי הדם הוא הנפש

"רק חזק לכלתי אכול הדם, כי הדם הוא הנפש". הטקסט מביא את הפסוק כדי להראות שהדם שבתוך אדם הוא חיות הנפש.

Deuteronomy 12:23 דברים י"ב:כ"ג

רק חזק לכלתי אכל הדם כי הדם הוא הנפש ולא־תאכל הנפש עם־הבשר:

Only be stedfast in not eating the blood; for the blood is the life; and thou shalt not eat the life with the flesh

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים יב, כג.

16 משא"כ כמאי . . שמגדלם לבד

הנוסח המקביל מסביר את ההבדל: הדם מעניק חיות לכלים, ואילו המים רק מצמיחים אותם. הדם מכיל לחות ומצמיח את הכלים כמו המים, אך הגבורות שבו ממשיכות את החיות מעצמות הנפש אל הכלים, ואילו המים קרירים ואין בהם גבורות.

הערת קה"ת

"כי דם מחיי את הכלי", משא"כ המים שהם רק מגבילים וכדם יש ג"כ לחוחי שמגדיל הכלי כמו מים, אך הגבורות שבהם מחיי את הכלים שממשיך מעצמיות הנפש, מה שאין זה במים שהוא בחי קרירות והוא רק מגדיל ואין בו בחי גבורות להמשיך החיות אל הכלי", — סה"מ תקס"ב-ב עי' תמט.

17 ואדם אדמה לעליון

ההערה מביאה את החיבור הקבלי הזה כמקור לקריאת אדם מלשון אדמה, "אדמה לעליון".

הערת קה"ת

עשי"מ מאמר אכ"ח ח"ב סל"ג. של"ה תושב"כ דרוש צאן יוסף דף שא, ב.

18 אדמה לעליון

"אעלה על במתי עב, אדמה לעליון". המילה "אדמה" נקראת כאן כשורש של "אדם", ומצביעה על מקורה של התורה בדרגה העליונה ביותר.

Isaiah 14:14 ישעיהו י"ד:יד

אֶעֱלֶה עַל־בְּמֹתַי עַב אֲדַמָּה לְעֵלְיוֹן:

I will ascend above the heights of the clouds; I will be like 'the Most High

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

19 רעוא דכל רעוין

באידרא רבא מדבר הוזהר על מצח הגולגולת כעל "רצון הרצונות", המתגלה כנגד רצונו של זעיר אנפין שלמשה. הטקסט אומר שהתורה ממשיכה שפע מדרגה זו.

Zohar III, 129a זח"ג קט, א

הערת קה"ת

זח"ג קט, א. רפח, ב.

20 ג' רגלים

שם מוסברים שלוש הרגלים כצינור שבאמצעותו נמשכת קדושת השבת אל תפילות ימי החול. פסח הוא בחינת אברהם, בדומה לתפילת הבוקר העולה מלמטה, ושבעות הוא בחינת יצחק, שכן קול השופר הוא האיל של יצחק.

הערת קה"ת

ראה לקו"ת פינחס עו, ב. דרושים לר"ה נח, א.

21 לושי ועשי עוגות

"וימהר אברהם האוהלה אל שרה ויאמר: מהרי שלוש סאים קמח סולת, לושי ועשי עוגות". הטקסט מביא את הפסוק כדי לקשר בין פסח לאברהם.

Genesis 18:6 בראשית י"ח:ו'

וַיִּמְהָר אַבְרָהָם הָאֱלֹהִה אֶל-שָׂרָה וַיֹּאמֶר מְהֵרִי שְׁלֹשׁ סָאִים קֶמַח סֹלֶת לוּשִׁי וַעֲשִׂי עֻגוֹת:

And Abraham hastened into the tent unto Sarah, and said: 'Make ready quickly three measures of fine meal, knead it, and make cakes

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית יח, ו.

22 רמ"ח פיקודין רמ"ח אברים

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה תי"ז ת"ל.

23 רמ"ח פקודין רמ"ח אברים

בתיקון השלושים מדברים תיקוני זוהר על רמ"ח המצוות: "מצוות הוי' בכל איבר ואיבר". בהערת קה"ת מפנים לכאן בנוגע להתאמה בין רמ"ח המצוות לרמ"ח האיברים.

Tikkunei Zohar 74a:8 תקוני זוהר ע"ד א:ח'

וְעוֹד מְצוּוֹה דָּא עֲמִידָא דְאִמְצָעִיתָא, דְּאִיהוּ מְצוּוֹה מְסֻטְרָא דְאִבָּא דְּאִיהוּ רִאשִׁי, וּמְסֻטְרָא דְּאִמָּא דְּאִיהִי אֶשֶׁר, וְהָכִי צְדִיק מְצוּוֹה וְעוֹשֶׂה מִתְרַוְיָהּ, וּבְגִין דָּא אֲתָמַר עַל תְּרוּוֹיָהּ אֶשֶׁר קִדְשָׁנוּ, אִמָּא קִדְשָׁנוּ וְאִבָּא צֻנְנוּ, עַל מָאן עַל שְׂכִינְתָא תַתָּא, דְּאִיהִי פִטְרָא כָּל רָחֵם, פְּתִיחוּ דְרָחֵם, דְּאִיהוּ רַמ"ח פְּקוּדִין, אִיהִי מְצוּת יְהוּ"ה בְּכָל אֶבֶר וְאֶבֶר דְּמִלְכָּא, אִיהִי מְצוּה, וְעוֹד אֶשֶׁר קִדְשָׁנוּ מְסֻטְרָא דְאִבָּא

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

24 בביאור ע"פ והי מספר בני

זהו הביאור על "והיה מספר בני ישראל" המופיע קודם לכן במדבר, ופותח באותיות מי ואלה שבשם אלקים, כנגד העולמות הנסתרים והגלויים. לפי הדברים כאן, הוא מסביר גם כיצד המצוות הן בחינת מים.

Numbers 6:4 במדבר ו:ד'

כָּל יְמֵי נַזְרֻוּ מִכָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִגֶּפֶן הַיָּזֵן מִחֶרְצָנִים וְעֵדֶיז לֹא יֹאכַל:

All the days of his Naziriteship shall he eat nothing that is made of the grape-vine, from the pressed grapes even to the grapestone

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

לעיל במדבר ו, ד ואילך.

25 והיה מספר בני

"ומספר בני ישראל יהיה כחול הים, אשר לא יימדד ולא ייספר". פסוק זה פותח את המאמר הקודם, שאליו מפנה הטקסט בעניין המצוות כמים.

Hosea 2:1 הושע ב:א'

וְהָיָה מִסְפַּר בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל כְּחֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא יִמָּדַד וְלֹא יִסָּפֵר וְהָיָה בְּמִקְוֵם אֲשֶׁר-יֹאמַר לָהֶם לֹא-עַמִּי אַתֶּם וְאָמַר לָהֶם בְּנֵי אֱלֹהִי:

Yet the number of the children of Israel shall be as the sand of the sea, which cannot be measured nor numbered; and it shall come to pass that, instead of that which was said unto them: 'Ye are not My people', it shall be said unto them: 'Ye are the children of the living G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

26 הגמרא מציינת שנכתבו הן "אברהם" והן "אברהם": תחילה עשה אותו הקדוש ברוך הוא למלך על רמ"ג איברים, ולבסוף על רמ"ח. הטקסט מביא זאת כדי להסביר את הה"א שנוספה לשמו בעקבות ברית המילה.

Nedarim 32b:1-9 נדרים ל"ב ב:א-ט'

פסקה 6

27 "שופך דם האדם, באדם דמו יישפך, כי בצלם אלקים עשה את האדם". הטקסט מפרש את הביטוי "דם האדם באדם" כחיותו של האדם הקדוש הנשפכת אל האדם של הקליפה.

Genesis 9:6 בראשית ט:ו'

שֹׁפֵךְ דָּם הָאָדָם כְּאָדָם דָּמוֹ יִשְׁפָּךְ כִּי בְצֶלֶם אֱלֹקִים עָשָׂה אֶת-הָאָדָם:

Whoso sheddeth man's blood, by man shall his blood be shed; for in the image of G-d made He man

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

28 הערת קה"ת מפנה ל Job 14:11 למילים האלה.

Job 14:11 איוב י"ד:י"א

אֲלוֹ-מַיִם מִיָּיִם וְנָהָר יִחְרַב וַיִּבָּשׁ:

As the waters fail from the sea, And the river is drained dry

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

29 ונהר יחרב ויבש יחרב בבית ראשון

"ואולו מים מן הים, ונהר יחרב ויבש". הטקסט, בעקבות הזוהר, מפרש את שני הפעלים כשתי החורבנות.

Isaiah 19:5 ישעיהו י"ט:ה'

וְנִשְׁתּוּ-מַיִם מִהַיָּם וְנָהָר יִחְרַב וַיִּבָּשׁ:

And the waters shall fail from the sea, and the river shall be drained dry

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Zohar I, 26a זח"א כו, א

הערת קה"ת

ישע"י יט, ה. זח"א כו, א. ראה לעיל יג, ג במ"מ.

30 התלמוד מספר שטיטוס נכנס לקודש הקודשים וקרע את הפרוכת בחרבו, ונעשה נס: דם פרץ ממנה. הטקסט מפרש את הדם כחיות הקדושה שנמשכה אל הקליפה בגלל חטאי ישראל.

Gittin 56b:9 גיטין נ"ו ב:ט'

מָה עָשָׂה? תַּפֵּשׁ זֶזְנָה בְּיָדוֹ וְנִכְנַס לְבֵית קֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים, וְהִצִּיעַ סֶפֶר תּוֹרָה וְעֵבֶר עָלֶיהָ עֲבִירָה. וְנָטַל סִיף וְגִידָר אֶת הַפְּרוּכָת, וְנָעֲשָׂה נֶס

וְהָיָה דָם מְכַצֵּץ וְיוֹצֵא, וְכִסְבוֹר הָרָג אֶת עֲצָמוֹ, שְׁנֶאֱמַר: "שָׁאֲגוּ צוֹרְרֶיךָ קֶרֶב מוֹעֲדֶיךָ שָׁמוֹ אוֹתוֹתָם אוֹתוֹת".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

31 כדאיתא בגטין פ' הנזקין

ההערה מפנה לאור התורה על ואתחנן, להרחבה בביאור הקטע הזה מהתלמוד.

הערת קה"ת

נו, ב. ראה באוה"ת פ' ואתחנן ע' רמו, וע' שג. ובסה"ת תרכ"ט (הוצאת תש"נ) ע' רצ ואילך.

32 מבואר בע"ה שער מ"ז

ההערה מפנה למאמר משנת 5565, להרחבה בביאור הקטע הזה מעץ חיים.

הערת קה"ת

פ"ה ואילך. ראה בסה"מ תקס"ה ע' תקמה. אוה"ת משפטים ע' ארצו ואילך.

33 "שארה, כסותה ועונתה לא יגרע". עץ חיים מפרש את שלוש החובות של הבעל כשלושה סוגים של המשכה אלוקית.

Exodus 21:10 שמות כ"א:י'

אם־אֶחָד יִקַּח לוֹ שְׂאֵרָה כְּסוּתָהּ וְעֹנֶתָהּ לֹא יִגְרַע:

If he take him another wife, her food, her raiment, and her conjugal rights, shall he not diminish

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

34 שארה כסותה ועונתה

עץ חיים מסביר שהחיות והשפע הנמשכים ליצירה ולעשייה הם סוד "שארה", המשותף לשתייהן, ואילו ליצירה יש גם "כסותה", משום שכל עולם תחתון מכסה את העולם שמעליו. הערת קה"ת מפנה לפרק ה ואילך.

Sefer Etz Chaim 47:5 עץ חיים מ"ז:ה'

... בי הארות הא' חיות ליצירה עצמה והב' חיות לבחי' עשייה המכסה עליו וזה שארה כסותה אך עשייה שהוא עולם התחתון מכולם ואין אחר למטה ממנו שיכסה אותו לכן אי בו רק שארה שהוא חיות ומזון אל העשייה אך כסות אין לה כניל' וזהו מלת שארה מלשון שיורין כי באצילות נתקן הכל בסוד פרצוף גמור ובבריאה חסר מעט וביצירה חסר יותר אך בעשייה לא יש שום תיקון רק מה שנשתייר לה הוא בחי' אי של ג' גו' של ג' גו' של ג' סוד העיבור כי זווג המועיל לבחי' זו אינו רק לצורך חיות ...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

פסקה 7

35 ובטובו מחדש בכי"ת

ההערה מזהה את המילים ככרכת יוצר שבתפילת שחרית, ומפנה ל-Hemshech Mayim Rabbim לדיון בחידוש הבריאה בידי ה' מדי יום.

הערת קה"ת

ברכת יוצר. ראה המשך מים רבים-תרל"ו פל"ג.

36 אז יוסיפו אור כו' ותהי' התוספת הזה מרובה על העיקר

בתמליל הנוסף מובא כאן המשל על ילד שמלמדים אותו ומעניקים לו רעיונות חדשים. ואף על פי כן אין הדבר נקרא חידוש גמור, אלא הוצאה מן ההעלם אל הגילוי של מה שהיה חבוי.

הערת קה"ת

בסה"מ תקס"ב-ב ע' תנ מביא על זה משל מתינוק שמלמדים אותו ומשפיעים לו שכלים חדשים אעפ"כ אינו נק' זאת התחדשות גמורה רק שהוציאו מההעלם לגילוי ע"ש.

37 ועמש"ל בביאור ע"פ שחורה אני

זהו הביאור על "שחורה אני ונאווה", שבו נאמר שהטעם למשל של זיווג מובא שם. בקטע זה מדברת מקור נשמות ישראל בבריאה — בחינת מלכות הנקראת שכינה — אל בנות ירושלים.

הערת קה"ת

לקמן שה"ש ט, א.

38 שחורה אני ונאווה

"שחורה אני, אך נאה, בנות ירושלים". זהו הפסוק הפותח את המאמר בשיר השירים, שאליו מתייחס הטקסט, והוא מסביר מדוע אור חדש מתואר כייחוד.

Song of Songs 1:5 שיר השירים א:ה'

שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנֹאווָה בָנוֹת יְרוּשָׁלַם כְּאֶהְלִי קֶדֶר כִּירִיעוֹת שְׁלֹמֹה:

I am black, but comely, O ye daughters of Jerusalem, As the tents of Kedar, As the curtains of Solomon

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 8

39 מתנה טובה יש לי

הקדוש ברוך הוא אמר למשה: "יש לי מתנה טובה באוצרי, ושבת שמה, ואני מבקש לתת אותה לישראל". הטקסט מפרש את ה"מתנה" כאור חדש שלא היה בבריאת העולמות.

Shabbat 10b:4-5 שבת י"ב:ד-ה'

ואמר רבא בר מחסאיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: הנותן מתנה לחבירו, צריך להודיעו. שְׁנֶאֱמַר: "לְדַעַת כִּי אֲנִי ה' מְקַדְשְׁכֶם". תִּנְיָא נְמִי הָכִי: "לְדַעַת כִּי אֲנִי ה' מְקַדְשְׁכֶם". אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה, ואני מבקש ליתנה לישראל, לך והודיעם. מקאן אמר רבן שמעון בן גמליאל: הנותן פת לתינוק, צריך להודיע לאמו. מאי עביד לקה? אמר אבאי: שְׂאִיף לקה מְשָׂאָה, וְקָלִי לקה כּוֹחֵלָא. וְהֶאֱדִנָּא דְחִי'שִׁינָּה ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

שבת י', ב. "שהמתנה היא מי שלא הי' כלל בהשתלשלות אף בהעלם כלל כ"א דבר חדש לגמרי מן המאציל ב"ה", — סה"מ תקס"ב-ב ע' תנ.

פסקה 9

40 שהמשכה זו באה מלמעלה מעלה אור חדש

הנוסח המקביל מסביר את הטעם: עונתה היא לידה — ילד שלם, דבר חדש לגמרי — ולכן האור שלה בא מלמעלה מעלה.

הערת קה"ת

כי עוני היא הולד' וילד גמור דבר חדש לגמרי", — סה"מ תקס"ב-ב ע' תנא.

41 שהמשכה זו באה מלמעלה מעלה אור חדש

בסוף הפרק, פרי עץ חיים אומר שייחוד העולמות נמשך מהמוחין של אבא ואמא עצמם, בלי לקבל מלמעלה; אבל ייחוד שמוליד נשמות חדשות מחייב שיקבלו אור חדש מלמעלה.

Pri Etz Chaim, Gate of the Recitation of the Shema 11:6 פרי עץ חיים, שער הקריאת שמע י"א:ו'

אמנם סוד הענין הוא, כי זיווג העולמות הוא נמשך מן מוחי או"א עצמן, בלתי שיקבלו מלמעלה, כי כיון שכולם נמשכו מהם, א"כ ודאי

47 גביע הכסף שהטמין יוסף באמתחת בנימין

"ואת גביעי, גביע הכסף, תשים בפי אמתחת הקטן, ואת כסף שברו"; והוא עשה כפי שאמר יוסף. הטקסט מפרש את הגביע הנסתר כאהבה שהגיעה לבנימין מבחינתו של יוסף.

Genesis 44:2 בראשית מ"ד:ב

וְאֶת־גְּבִיעִי גְבִיעַ הַכֶּסֶף תָּשִׂים בְּפִי אֲמַתְחַת הַקָּטָן וְאֶת כֶּסֶף שִׁבְרוֹ וַיַּעַשׂ כְּדִבְרֵי יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר:

And put my goblet, the silver goblet, in the sack's mouth of the youngest, and his corn money.' And he did according to the word that Joseph had spoken

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

48 הוזהר אומר שאלמלא ההפסק בטעמי המקרא שבמילים "לא תגנוב", היה אסור אפילו "לגנוב את דעתו" של רבו בתורה; בגלל ההפסק, הדבר גם אסור וגם מותר.

Zohar, Yitro 35:56 ספר הוזהר, יתרו ל"ה:תקס"ו

פסוקה 11

49 עושי דברו

"ברכו ה' מלאכיו, גיבורי כוח עושי דברו, לשמוע בקול דברו". הגמרא דורשת את הפסוק כרמו לסוד הקדמת "נעשה" ל"נשמע"; הטקסט מפרש את "עושי דברו" כבניית דבר ה'.

Psalms 103:20 תהילים ק"ג:כ

בָּרְכוּ ה' מַלְאָכָיו גִּבְרֵי כֹחַ עֹשֵׂי דְבָרֹךְ לְשִׁמְעַת בְּקוֹל דְּבָרֹךְ:

Bless the L-RD, ye angels of His, Ye mighty in strength, that fulfil His word, Harkening unto the voice of His word

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

50 מי גילה לבני

כאשר ישראל הקדימו "נעשה" ל"נשמע", יצאה בת קול ושאלה: "מי גילה לבניי זו זה, שמלאכי השרת משתמשים בו?" כמו שכתוב: "עושי דברו, לשמוע בקול דברו" — תחילה "עושי" ואחר כך "לשמע".

Shabbat 88a:8 שבת פ"ח א:ח

אמר רבי אלעזר: בשעה שהקדימו ישראל "נעשה" ל"נשמע" יצתה בת קול ואמרה להן: מי גילה לבניי זו זה שמלאכי השרת משתמשים בו? דכתיב: "ברכו ה' מלאכיו גברי כח עשי דברו לשמע בקול דברו" — ברישא "עשי", וחדר "לשמע". אמר רבי חמא ברבי חנינא: מאי דכתיב "כתפוח בצצי היצר וגו'" — למה נמשלו ישראל לתפוח, לומר לה: מה תפוח זה פרי קודם לעליו, אף ישראל הקדימו "נעשה" ל"נשמע".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

51 במקום שבעלי תשובה עומדין

רבי אבהו אמר: "במקום שבעלי תשובה עומדים, צדיקים גמורים אינם עומדים", כמו שנאמר: "שלום שלום לרחוק ולקרוב" — תחילה לרחוק. הטקסט משווה את ישראל במעמד הר סיני לבעלי תשובה.

Berakhot 34b:22-23 ברכות ל"ב כ"ב:כג

ופליגא דרבי אבהו, דאמר רבי אבהו: מקום שפגעלי תשובה עומדין — צדיקים גמורים אינם עומדין, שנאמר: "שלום שלום לרחוק ולקרוב". "לרחוק" ברישא, וחדר "לקרוב". ורבי יוחנן אמר לה: מאי "רחוק" — שהיה רחוק מדבר עבירה מעיקרא. ומאי "קרוב" — שהיה קרוב לדבר עבירה, ונתרחק ממנו השתא.

שיש בהם כח כנגד כל מה שלמטה מהם. אך זיווג שהוא להוציא נשמות חדשות, בזה צריך שיקבלו אור חדש מלמעלה, ושומר כלל זה בידך:

Pri Etz Chaim (Public Domain)

פסוקה 10

42 לא תגנוב

"לא תגנוב". הטקסט מסביר שמצווה זו מזהירה מפני הטעיה עצמית, המאפשרת לכוחות החיצוניים לגנוב מן הקדושה.

Exodus 20:13 שמות כ:י"ג

לֹא תִרְצַח: לֹא תִנָּאֵף: לֹא תִגְנוֹב: לֹא־תַעֲנֶה בְרֵעֲךָ עַד שֶׁקָּרָ:

Thou shalt not murder. Thou shalt not commit adultery. Thou shalt not steal. Thou shalt not bear false witness against thy neighbour

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

43 גבי ירדן שנוטל מזה

ההערה מפנה למאמר מאוחר יותר בפרשת מסעי, שבו מובא פירוש האריז"ל על הירדן, ש"נוטל מזה ונותן לזה".

הערת קה"ת

ועל"ק בפ' מסעי (צד, א). וש"נ. [כ].

44

התלמוד מספר שהשטן אמר לאברהם: "ודבר נגנב אלי: כך שמעתי מאחורי הפרגוד: 'שה לעולה', ולא יצחק", ואברהם השיב שכך הוא עונשו של שקרן: גם כשהוא אומר אמת, איש אינו מקשיב לו.

Sanhedrin 89b:13 סנהדרין פ"ט ב:י"ג

אמר לו: "הלא יראתך כסלתך". אמר לו: "זכר נא מי הוא נקי אבד". כיון דחזא דלא קא שמיע לקה, אמר לקה: "ואלי דבר יגנב". כך שמעתי מאחורי הפרגוד: "השה לעולה" ואין יצחק לעולה. אמר לו: כך עונשו של בדאי, שאפילו אמר אמת אין שומעין לו.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

45 ואלי דבר יגנוב

"ודבר נגנב אלי, ותקח אזני שמע ממנו". אליפו מתאר מסר שהגיע אליו בחשאי; הטקסט מביא את הפסוק, יחד עם דברי רש"י והתלמוד, כמקור למילה "נגנב".

Job 4:12 איוב ד:י"ב

וְאֵלֵי דְבָר יִגְנֹב וְתִקַּח אָזְנִי שְׁמִיעַ מִנְהוּ:

Now a word was secretly brought to me, And mine ear received a whisper thereof

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

46 המבואר במ"א בענין גביע הכסף

ההערה מפנה לעמ' 336, שם מוסבר עניין גביע הכסף הנוכח כאן. בעמ' 451 מבארת ההערה האחרת את הגניבה: בנימין לא ידע על כך, ובאמצעותה ביקש יוסף להעלותו אליו; וזה גניבה באלקות, והמצווה מזהירה שלא להמשיכה אל הכוחות החיצוניים.

הערת קה"ת

ראה סה"מ תקס"ב-ב ע' שלו. אוה"ת בראשית-ו דף תתשג, ב ואילך. ובכרך-ב דף שמא, א ואילך. ובארוכה במאמרי אדה"א בראשית ע' רעט ואילך. וראה שם ע' רצו ואילך. בסה"מ תקס"ב-ב ע' תנא מבאר שענין הגניבה שלא ידע בנימין מזה, ועיי' רצה להעלותו אליו כו'. וזה ענין הגניבה באלקות, וזהו האזהרה שלא ימשיכו לחיצוני ח"ו ע"ש.

56 מי גילה לבני רו זה

כאשר ישראל הקדימו "נעשה" ל"נשמע", יצאה בת קול: "מי גילה לבני רו זה, שמלאכי השרת משתמשים בו?" כעת הטקסט מפרש את "מי" כבינה ואת "רו זה" כאהבה המסותרת.

Shabbat 88a:8 שבת פ"ח א"ח:

אמר רבי אלעזר: בשעה שהקדימו ישראל "נעשה" ל"נשמע" יצתה בת קול ואמרה להן: מי גלה לבני רו זה שמלאכי השרת משתמשים בו? דכתיב: "ברכו ה' מלאכיו גברי כח עשי דברו לשמע בקול דברו" — ברישא "עשי", וחדר "לשמע". אמר רבי חמא ברבי חנינא: מאי דכתיב "כתפוח בצצי היצר וגו'" — למה נמשלו ישראל לתפוח, לומר לה: מה תפוח זה פרוי קודם לעליו, אף ישראל הקדימו "נעשה" ל"נשמע".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

57 שאהבה המסותרת היא מבחי" ח"ע

התניא מסביר שהאהבה המסותרת שכלל נשמה יהודית נובעת מחכמת הנפש האלקית, שבה מלוכב אור אין סוף. הטקסט מצטט זאת כמקור של האהבה המסותרת בחכמה העליונה.

Tanya, Likkutei Amarim 18:2-3 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים י"ח:ב"ג

... ממש, מעומקא דלבא, באמת לאמיתו, בדחילו ורחימו, שהיא "אהבה מסותרת" שכלל כללות ישראל, שהיא ירושה לנו מאבותינו. רק שצריך לבאר ולהקדים תחלה באר היטב, שרש אהבה זו, ועניינה, ואיך היא ירושה לנו, ואיך נכלל בה גם דחילו.

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

58 נקודה בהיכלא

זהו המאמר על "ראה אנכי נותן לפניכם", שהמאמר עצמו מזכיר כאן. סמוך לסופו הוא מסביר את "נקודה בהיכלא": השמן שבכד החנוכה הוא חכמה עילאה, הנקודה המחיה את ההיכל; נקודה בלי היכל, או היכל בלי נקודה, אינם כלום, ולכן שניהם צריכים להיות יחד.

הערת קה"ת

ש"נ [לקמן ראה יח, ב. — כ].

59 ראה אנכי נותן

"ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה". הפסוק פותח את המאמר שאליו מפנה הטקסט בעניין חכמה ובינה כשני רעים.

Deuteronomy 11:26 דברים י"א:כ"ו

ראַה אַנְכִי נֹתֵן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה:

:Behold, I set before you this day a blessing and a curse

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

60 חו"ב תרין ריעין

הוזהר מכנה את המדרגות העליונות השוכנות באחדות ולעולם אינן נפרדות "רעים". בהערה של קה"ת מפנים לכאן כמקור לכינוי חכמה ובינה "שני רעים".

Zohar III, 4a זח"ג ד, א

הערת קה"ת

ראה זח"ג ד, א. וג"ז נ' שם [לקמן פ' ראה יח, ב]. [כ].

61 והיה מספר בניי כחול הים אשר לא ימד ולא יספר

"והיה מספר בני ישראל כחול הים אשר לא ימד ולא יספר". הפסוק פותח

This is at variance with the opinion of R. Abbahu who said : The place which the penitent occupy, the perfectly righteous are unable to occupy ; as it is said, "Peace, peace to him that is far off and to him that is near" — "to him that is far off [from G-d]" first, and then "to him that is near." But R. Johanan can reply : What means "To him that is far off"? To him who was far off from transgression from the first ; and ... what

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות לד, ב.

52 דאיןון משכי עלייהו ברעותא דליבא יתיר ובחילא סגי

בפרשת חיי שרה אומר הוזהר שבעולם הבא צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד במקום בעלי תשובה, משום שהם קרובים יותר למלך: הם מתקרבים אליו מתוך רצון חזק יותר שבלב ובכוח רב.

Zohar, Chayei Sara 16:121-17:127 ספר הוזהר, חיי שרה ט"ז:קכ"א-י"ז:קכ"ז

R. Jose said: 'We have been taught that the place assigned to the penitent in the next world is one where even the wholly righteous are not permitted to enter, as the former are the nearest of all to the King; they are more devoted and strive more intently to draw near to the King

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

12 פסקה

53 טמירא דכל טמירין

הוזהר מדבר על עתיקא קדישא, "הנעלם מכל הנעלמים", שאינו ידוע לאלה שלמעלה ולאלה שלמטה, ורצונו התגלה כאשר נשמת משה הסתלקה. בהערה של קה"ת מפנים לכאן כמקור לשם זה של המדרגה הגבוהה ביותר.

Zohar II, 89a זח"ב פט, א

הערת קה"ת

זח"ב פט, א.

54 חרות על הלוחות

"והלוחות מעשה אלקים המה, והמכתב מכתב אלקים הוא, חרות על הלוחות". הטקסט מפרש את "חרות" כ"חירות", חופש מן הכוחות החיצוניים.

Exodus 32:16 שמות ל"ב:ט"ז

והִלָּחַת מַעֲשֵׂה אֱלֹקִים הֵמָּה וְהַמִּכְתָּב מִכְתָּב אֱלֹקִים הוּא חֲרוּת עַל-הַלָּחַת:

And the tables were the work of G-d, and the writing was the writing of G-d, graven upon the tables

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות לב, טז.

55 מי גילה לבני

הערת קה"ת מפנה לה' Shabbat 85a למילים האלה.

Shabbat 85a שבת פ"ה א

הערת קה"ת

שבת פה, א.

65 ועתה יגדל נא כח אדי

"ועתה יגדל נא כוח אדניי כאשר דיברת". תפילתו של משה פותחת את המאמר, שבו משווה הטקסט את המשכת הקול הפנימי אל תוך הדיבור.

Numbers 14:17 במדבר י"ד:י"ז

ועתה יגדל נא כח אדניי כאשר דיברת לאמר:

And now, I pray Thee, let the power of the L-rd be great, according as Thou hast spoken, saying

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

66 בניך אלא בוניך

תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, כפי שנאמר: "וכל בניך לימודי הוי ורב שלום בניך". "אל תקרי בניך אלא בוניך". הטקסט מיישם זאת על ישראל, הבונים את דבר ה' באמצעות תורה ומצוות.

Berakhot 64a:14 ברכות ס"ד א"י

אל תקרי "בניך" אלא "בונים". "שלום רב לאהבי תורתך ואין למו מכשול". "יהי שלום בחילך שלוח בארמנותיה". "למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך. למען בית ה' אלקינו אבקשה טוב לך". "הי עז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום".

Great peace have they that love Thy law; and there is no "stumbling for them" (Ps. cxix. 165). "Peace be within thy walls, and prosperity within thy palaces" (ibid, cxix. 7). "For my brethren and companions' sakes, I will now say, Peace be within thee" (ibid. v. 8). "For the sake of the house of the L-rd our G-d, I will seek thy good" (ibid. v. 9). "The L-rd will give strength unto His people; the L-rd will bless His people with peace" (ibid. xxix. 11)[2]

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

67 קול ה' בכח

"קול הוי בכוח; קול הוי בהדר". הטקסט מפרש את "כוח" שבקול בסיני כתשובה מלמעלה לעוצמת ההתעוררות של ישראל.

Psalms 29:4 תהילים כ"ט ד'

קול-ה' בכח קול ה' בהדר:

The voice of the L-RD is powerful; The voice of the L-RD is full of majesty

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים כט, ד.

68 בפרשת בלק מסביר הזוהר את המילים "גיבורי כוח עושי דברו": הם מתקנים את הדבר הזה, את הדיבור, ומשיבים אותה לצורתה וליפוייה המקוריים; ואז כל הצבאות עומדים "לשמוע" את דבריה.

Zohar, Balak 6:113-122 ספר הזוהר, בלק ו':ק"ג-קכ"ב

Said the boy to him: 'Of a truth I see that your weapons are good; be mindful of them and do not forget them. Assuredly the might of a warrior lies in his lance and sword. But what is the meaning of "mighty in strength that fulfil his word, hearkening unto the voice of his word"?' Said R. Eleazar: 'I have already explained.' Said the boy: 'I see that your arm has become faint. Now it is time not to hold back, but to ... sling from the catapult stone after

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

את המאמר הקודם על החסדים המכוסים ביסוד דאימא.

Hosea 2:1 הושע ב':א'

והיה מספר בני ישראל כחול הים אשר לא יספר והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם ואמר להם בני אל-חי:

Yet the number of the children of Israel shall be as the sand of the sea, which cannot be measured nor numbered; and it shall come to pass that, instead of that which was said unto them: 'Ye are not My people', it shall be said unto them: 'Ye are the children of the living G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

62 סוד ה' ליראיו זו מילה

המדרש שואל: "מהו סוד ה' זו מילה", שלא התגלה לאדם במשך עשרים דורות, עד שקם אברהם והיא ניתנה לו. הטקסט מסביר שהמילה מגלה את החסדים המכוסים, את האהבה הנסתרת.

Bereshit Rabbah 49:2 בראשית רבה מ"ט ב'

כתיב (תהלים כה, יד): "סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם". איזהו סוד ה' זו מילה, שלא גלה אותה מאדם ועד עשרים דור, עד שעמד אברהם ונתנה לו, שנאמר (בראשית יב, ב): "ואתנה בריתי ביני ובינך". א"ל הקדוש ברוך הוא: אם תמול, תטול סוד ה'. מה סוד ה' ס' ששים, וי ששה, ד' ארבעה, הרי שבעים, שבעים אני מעמיד ממך בזכות המילה, שנאמר (דברים י, כב): "בשבעים נפש ירדו אבותיך"; מעמיד אני מהן שבעים זקנים, שנאמר (במדבר יא, טז): "אספה לי שבעים איש מזקני ישראל"; ומעמיד אני מהן ...

It is written: "The secret of the L-rd is [revealed] to those who fear Him, and His covenant to inform them" (Psalms 25:14). What is "the secret of the L-rd"? This is circumcision,, the covenant. as He did not reveal it from Adam the first man until twenty generations, until Abraham arose, and He gave it to him, as it is stated: "I will establish My covenant between Me and you" (Genesis 17:2). The Holy One blessed be He said to him: 'If you become circumcised, ... you will receive the

Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

63 כי קרוב אליך הדבר

"כי קרוב אליך הדבר מאוד, בפיו ובלבך לעשותו". הטקסט מפרש את "לעשותו" כעשייה והשלמה של בחינת הדבר.

Deuteronomy 30:14 דברים ל':י"ד

כי-קרוב אליך הדבר מאד בפיו ובלבך לעשותו:

But the word is very nigh unto thee, in thy mouth, and in thy heart, that thou mayest do it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ל, יד.

64 לעשות ולתקן

המדרש מלמד שכל מה שנברא בששת ימי בראשית זקוק לעשייה נוספת, והפירוש שם מסביר ש"לעשות" פירושו "להשלים". הערת קה"ת מפנה לכאן כדי לפרש את "לעשותו" כ"לעשות ולהשלים".

Bereshit Rabbah 11:6 בראשית רבה י"א ו'

הערת קה"ת

ב"ר יא, ו, ברש"י שם.

נעתק באוה"ת ואתחנן עי קצו, ושם כל הענין בקיצור, וכנראה שנעתק משם. וראה לקמן "הבחי" כאן".

76 הכל בידי שמים חוץ מ"ש

רבי חנינא אמר: "הכול בידי שמים חוץ מיראת שמים", כפי שנאמר: "מה הו' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה". זו האמירה שאת משמעותה הפסקה מסבירה.

Berakhot 33b:23-24 ברכות ל"ג ב:כ"ג-כ"ד

ואמר רבי חנינא: הכול בידי שמים, חוץ מיראת שמים. שְׁנֵאמַר: "וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שׂוֹאֵל מֵעַמְּךָ כִּי אִם לִירְאָה". אִשּׁוּ יִרְאֵת שְׁמַיִם מִלְּתָא זֹטְרָתָא הִיא? וְהֶאֱמַר רַבִּי חֲנִינָא מְשׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי: אֵין לוֹ לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּבִית גִּנְזָיו אֶלָּא אוֹצֵר שֶׁל יִרְאֵת שְׁמַיִם, שְׁנֵאמַר "יִרְאֵת ה' הִיא אוֹצֵרוֹ".

R. Hannina also said : Everything is in the hand of Heaven except the fear of Heaven; as it is said, "And now, O Israel, what doth the L-rd thy G-d require of thee but to fear" (Deut. x. 12). Is, then, the fear of Heaven a small thing? Lo, R. Hannina has said in the name of R. Simeon b. Johai : The Holy One, blessed be He, has in His treasury nothing but the store of heavenly fear; as it is said, "And the fear of the L-rd

...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

Zohar I, 59a זח"א נט, א

הערת קה"ת

ברכות לג, ב. זח"א נט, א. ראה גם בסה"מ תרל"ה-ב ע' שז.

77 הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים

על דרך הקבלה, רבנו בחיי מסביר את "בידי שמים" כ"בידי המידה הנקראת שמים", ואת יראת שמים כמצויה למעלה ממנה; דברי חז"ל "היה להם לומר, אתה תיתן פירושם להתפלל למי שלמעלה מאותה מידה.

Rabbeinu Bahya, Devarim 5:26-27 רבנו בחיי, דברים ה':כ"ו-כ"ז

... ע"ד הפשט הזכיר לשון מי יתן מפני שכבר מסר הקב"ה הרשות והבחירה ביד האדם לעשות כל מה שירצה טוב או רע, וכן דרשו רז"ל הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. וע"ד המדרש מי יתן והיה לבכם זה, זה שאמר הכתוב (תהלים צג) מי יתן מציון ישועת ישראל, שני פעמים אמר דוד המלך ע"ה פסוק זה בספר תהלים, מה טעם, אלא הרכ אמר מי יתן והיה לבכם זה והתלמיד אמר (במדבר י"א:כ"ט) ומי יתן כל עם ה' נביאים, בעוה"ז לא נתקיימו לא דברי הרב ולא דברי התלמיד אבל לעתיד לבא ...

מי יתן והיה לבכם זה להם ליראה אותי, "who can assure that their heart should remain the same for them to revere Me, etc." According to the plain meaning of the text the reason that who could as- "Moses quoted G'd as using the words sure?" is that seeing that G'd had divested Himself of the right to control man's heart by granting him free will, there is no authority in the world which could guarantee that His ... wish be fulfilled. This is why our sages in Berachot 33

Midrash Rabbeinu Bachya [ben Asher]. Warsaw, 1878 (Public Domain) • Torah Commentary by Rabbi Bachya ben Asher, trans. Eliyahu Munk, 1998. (CC-BY)

78 תן אתה

חז"ל ואומרים שמשם קרא לישראל כפוי טובה: כשהקדוש ברוך הוא אמר

69 הערת קה"ת מפנה ל Zohar, Shemot 5:24-33 למילים האלה.

Zohar, Shemot 5:24-33 ספר הזהר, שמות ה':כ"ד-ל"ג

70 בפרשת ואתחנן אומר הזהר שכאשר ניתנה התורה היו כל הקולות נוכחים; כל אחד נראה מתוך האחר, והדיבור של אחד יצא מתוך העליון שמעליו, כפי שנאמר: "פנים בפנים דיבר הו' עמכם בהר מתוך האש".

Zohar, Vaetchanan 4:17-5:27 ספר הזהר, ואתחנן ד':י"ז-ה':כ"ז

GO THOU NEAR AND HEAR, ETC. When the Law was given to Israel, all the Voices were present and the Holy One, blessed be He, was sitting on His throne, and one was seen within another, and the utterance of each came forth from the one above it, wherefore it is said, "The L-rd spake to you face to face in the mount out of the midst of the fire" (Deut. 5, 4), which means that the utterance came forth from the ... midst of fire and flame, which thrust it

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

71 סוד ה' ליראיו

"סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם". המדרש מפרש את "הסוד" כמילה.

Psalms 25:14 תהילים כ"ה:י"ד

סוד ה' לִירְאָיו וּבְרִיתוֹ לְהוֹדִיעֵם:

The counsel of the L-RD is with them that fear Him; And His covenant, to make them know it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוק 13

72 ופ"י מי גילה לבני

ההערה מפנה למאמר משנת תרל"ה לדין נוסף ב"מי גילה לבני".

הערת קה"ת

ראה סה"מ תרל"ה-א ע' רכו.

73 הערת קה"ת מפנה ל Avodah Zarah 4b:17 למילים האלה.

Avodah Zarah 4b:17 עבודה זרה ד' ב:י"ז

ואמר רבי יהושע בן לוי: לא עשו ישראל את העגל אלא ליתן פתחון פה לבצלי תשובה, שְׁנֵאמַר: "מִי יִתֵּן וְהָיָה לְכֶכֶם זֶה לָהֶם לִירְאָה אֹתִי כָּל הַיָּמִים וְגו'".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

74 מי יתן והיה לבכם זה להם ליראה אותי

"מי יתן והיה לבכם זה להם, ליראה אותי ולשמור את כל מצוותי כל הימים, למען ייטב להם ולבניהם לעולם". ה' אומר זאת לאחר שישאל ביקשו ממש שישמע את קולו עבורם בסיני.

Deuteronomy 5:26 דברים ה':כ"ו

מִי־יִתֵּן וְהָיָה לְכֶכֶם זֶה לָהֶם לִירְאָה אֹתִי וְלִשְׁמֹר אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי כָּל־הַיָּמִים לְמַעַן יִיטֹב לָהֶם וּלְבָנֵיהֶם לְעוֹלָם:

Oh that they had such a heart as this always, to fear Me, and keep all My commandments, that it might be well with them, and with their children for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

75 ברכות ס"פ תבוא . . וכ"ה בגמרא

ההערה אומרת שהמדרש והגמרא בעניין "אתה תן" הועתקו באור התורה על ואתחנן, שבו העניין כולו מופיע בקיצור, ושנראה שקטע זה נלקח משם.

הערת קה"ת

”מי ייתן והיה לבכם זה“, היה עליהם לומר: ”אתה תיתן“.

Avodah Zarah 5a:13-14 עבודה זרה ה' א:י"ג-י"ד

מיתבי: מי יתן והיה לבכם זה להם, לבטל מהם מלאך המות אי אפשר, שכבר נגזרה גזרה. הא לא קיבלו ישראל את התורה אלא כדי שלא תהא אומה ולשון שולטת בהן, שנאמר: "למען ייטב להם ולבניהם עד עולם".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

79 יחד לבבנו לאהבה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ברכת ק"ש דשחרית.

80 יחד לבבי ליראה שמך

”הורני הוי דרכך, אהלך באמתך, יחד לבבי ליראה שמך“. דוד מבקש מהי שיעניק לו יראה, ומכאן שהי יכול להטות את הלב.

Psalms 86:11 תהילים פ"ו:יא

הורני הי דרךך אהלך באמתך יחד לבבי ליראה שמך:

Teach me, O L-RD, Thy way, that I may walk in Thy truth;
.Make one my heart to fear Thy name

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

81 רבי יוחנן אמר שאלמלא שלושה פסוקים, היה דינם של ישראל מתמוטט: "ואת אשר הרעותי", "כחומר ביד היוצר", ו"והסירותי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר". שלושתם מראים שהי עצמו מעצב את הלב.

Sukkah 52b:9 סוכה נ"ב ב:ט

אמר רבי יוחנן: אלמלא שלש מקראות הללו, נתמוטט רגליהם של שונאיהן של ישראל. חד, דכתיב: "ואשר הרעותי". וחד, דכתיב: "הנה כחומר ביד היוצר פן אתם וגו'". ואידך: "והסירותי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר".

R. Yohanan said, Were it not for following three Scriptural verses, the feet of the enemies of Israel would have sunk. One is the verse, "And her that I have afflicted"; the other is the verse, "Behold, as the clay in the potter's hand, so are you in My hand, O House of Israel" (Jeremiah 18:6); and the third, "And I will take away the heart of stone out of your flesh, and I will give you a heart of flesh" (Ezekiel 36:26).

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Daf Shevui (CC0)

82 הבחיי כאן

ההערה מסבירה ש"רבנו בחיי כאן" מכוון לפירושו על ואתחנן, ולכן הקטע הופיע תחילה באור התורה על ואתחנן והורחב מאוחר יותר; אותו רבנו בחיי מובא גם באור התורה על בראשית ועל שיר השירים.

הערת קה"ת

מכאן נראה שהמקור לקטע זה הוא באוה"ת ואתחנן הנ"ל ואח"כ הרחיב והוסיף, שהרי הבחיי הוא בפי ואתחנן, וכן ביהל אור עי לה מביא מהבחיי פי ואתחנן, ומובא גם באוה"ת בראשית-ד דף תשעד, ב ובאוה"ת ש"ש עי' איתב.

83 דלאו מכל אלין מדות

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ת"ז בהקדמה (פתח אלי').

84 דלאו מכל אלין מדות איהו כלל

ביפתח אליהו" שבתיקוני זוהר נאמר על הי שהוא הוציא את עשר הספירות כדי להנהיג באמצעותן את העולמות, ובכל זאת "הוא אינו מאחת המידות הללו כלל". הטקסט מיישם זאת על המדרגה שממנה באה יראת שמים.

Tikkunei Zohar 17b:4-6 תיקוני זוהר י"ז ב:ד-ו

דין איהו גבורה. משפט עמודא דאמצעיתא. צדק מלכותא קדישא. מאזני צדק *תרין סמכי קשוט. הין צדק אות ברית. כלא לאחזאה איך אתנהיג עלמא. אבל לאו דאית לך צדק ידיעא דאיהו דין. ולאו משפט ידיעא דאיהו רחמי ולאו מכל אלין מדות כלל. קום רבי שמעון ויתחדשון מלין על ידך דהא רשותא אית לך (נ"א אתיהיב לך) לגלגלה רזין טמירין על ידך מה דלא אתיהיב רשו לגלגלה לשום בר נש עד כען.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

14 פסוקה

85 מי יתן טהור מטמא

”מי יתן טהור מטמא, לא אחד“. הטקסט מפרש את ה"מי" שבפסוק זה, בדומה ל"מי יתן" שבספר דברים, כמתייחס לאין סוף, שהוא למעלה מן הניגוד שבין טהור לטמא.

Job 14:4 איוב י"ד:ד

מיינתן טהור מטמא לא אחד:

.Who can bring a clean thing out of an unclean? not one

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב יד, ד.

86 גם חושך לא יחשיך ממך

”גם חושך לא יחשיך ממך, ולילה כיום יאיר; כחשיכה כאורה“. לפני אין סוף אין דבר המנוגד לקדושה.

Psalms 139:12 תהילים קל"ט:י"ב

גם חשך לא יחשיך ממך ולילה כיום יאיר כחשיכה כאורה:

Even the darkness is not too dark for Thee, But the night
.shineth as the day; The darkness is even as the light

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קלט, יב.

87 הרים כדונג נמסו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

שם צו, ה.

88 הרים כדונג נמסו

”הרים כדונג נמסו מלפני הוי“, מלפני אדון כל הארץ“. הטקסט מביא פסוק זה כדי להמחיש את ביטולו של כל ניגוד לפני אין סוף עצמו.

Psalms 97:5 תהילים צ"ו:ה

הרים כדונג נמסו מלפני הי מלפני אדון כל הארץ:

The mountains melted like wax at the presence of the L-RD,
.At the presence of the L-rd of the whole earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

89 הרים כדונג נמסו כו'. (ועיין בסשי"ב ט"פ י"ט)

בסוף פרק י"ט בתנאי מובאים דברי הפסוק "הרים כדונג נמסו", ומוסבר שם שאור אין סוף המלווה בחכמה שבנפש הוא רביעוצמה כל כך, עד שהוא

ראה גם לעיל פי' אמור לח, ב. (מובא גם באוה"ת נשא עי' רפו).

94 המלאך הממונה על ההיריון נוטל את הטיפה לפני הקדוש ברוך הוא ושואל: "טיפה זו, מה יהיה ממנה? חזק או חלש, חכם או טיפש, עשיר או עני?" אבל אם יהיה רשע או צדיק הוא אינו אומר, משום ש"הכול בידי שמים חוץ מיראת שמים".

Niddah 16b:12 נדה ט"ז ב:י"ב

וריש לקיש, האי קרא דרבי יוחנן מאי דריש בקה? מבקע למה לחדריש רבי חנינא בר פפא, דדריש רבי חנינא בר פפא: אותו מלאך הממונה על ההיריון "לילה" שמו, ונוטל טפה ומעמידה לפני הקדוש ברוך הוא, ואומר לפניו: רבוננו של עולם, טפה זו מה תהא עליה? גבור או חלש? חכם או טיפש? עשיר או עני?

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

פסוקה 16

95 האזינו השמים ואדברה

"האזינו השמים ואדברה, ותשמע הארץ אמרי פי". פסוק זה פותח את המאמר שאליו מתייחס הטקסט, העוסק בדיעה ובכחירה.

Deuteronomy 32:1 דברים ל"ב:א

הַאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאֲדַבְּרָה וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אֲמִרֵי פִי:

Give ear, ye heavens, and I will speak; And let the earth hear the words of my mouth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

96 והרשות נתונה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

אבות ג, טו.

97 הרשות נתונה

רבי עקיבא אומר: "הכול צפוי, והרשות נתונה". הטקסט מסביר כיצד יידעו המוקדמת של ה' מותרת לאדם את חופש הבחירה.

Pirkei Avot 3:15 משנה אבות ג:ט"ו

הכל צפוי, והרשות נתונה, ובטוב העולם נדון. והכל לפי רב המעשה:

Everything is foreseen yet freedom of choice is granted, And the world is judged with goodness; And everything is in accordance with the preponderance of works

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

98 אבל חרדה גדולה נפלה

"ואני דניאל לבדי ראיתי את המראה, והאנשים אשר היו עמי לא ראו את המראה, אבל חרדה גדולה נפלה עליהם ויברחו בהחבא".

Daniel 10:7 דניאל י':ז

וראיתי אני דניאל לבדי את המראה והאנשים אשר היו עמי לא ראו את המראה אבל חרדה גדולה נפלה עליהם ויברחו בהחבא:

And I Daniel alone saw the vision; for the men that were with me saw not the vision; howbeit a great trembling fell upon them, and they fled to hide themselves

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דניאל י', ז.

דוחה את הסטרא אחרא ואת הקליפות.

99 Tanya, Likkutei Amarim 19:12 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים י"ט:י"ב

... "כי הנה אויבך ה', כי הנה אויבך יאבדו, יתפרדו וגו'", וכתוב: "כהמס דונג מפני אש יאבדו וגו'", וכתוב: "הרים כדונג נמסו".

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

90 בני חיי ומוזנא לאו בזכותא

רבא אמר: "חיי, בני ומוזנא לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזל". הטקסט מפרש את "זכות" כמדות, ואת "מזל" ככח, שלמעלה מהן.

Moed Katan 28a:13 מועד קטן כ"ח א:י"ג

אמר רבא: חיי, בני ומוזנא, לא בזכותא תליא מילתא, אלא במזל תליא מילתא. דהא רבה ורב חסדא תרוייהו רבנן צדיקי הוו, מר מצלי ואתי מיטרא ומר מצלי ואתי מיטרא.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

מרי"ק כח, א. ראה בביתא"ז ל"צ-א ע' מט מציין לכמה ספרים.

91 כ"א במזל תליא שהוא כתר

ההערה מפנה לביאורי זוהר של הצמח צדק לעניין המזל ככתר.

הערת קה"ת

ראה בביאורא"ז להצ"צ-א ע' מד.

פסוקה 15

92 וקודם שיהיה ידע שזה יהיה צדיק או רשע

הרמב"ם שואל: וכי הקדוש ברוך הוא אינו יודע את כל מה שיהיה, ועוד לפני שהוא מתרחש יודע אם אדם זה יהיה צדיק או רשע? הוא משיב שידיעת ה' אינה כידיעת האדם, ושמעשי האדם נתונים בידי שול. הטקסט מצטט את שאלתו.

Mishneh Torah, Repentance 5:5 משנה תורה, הלכות תשובה ה':ה'

שְׁמָא תֹאמַר וְהֵלֵא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹדֵעַ כָּל מַה שְׂיִהְיֶה וְקֵדָם שְׂיִהְיֶה יָדַע שְׂוֵה יִהְיֶה צָדִיק או רָשָׁע או לֹא יָדַע. אִם יָדַע שְׂוֵה יִהְיֶה צָדִיק אִי אֶפְשָׁר שְׂלֵא יִהְיֶה צָדִיק וְאִם תֹּאמַר שְׂיִדַּע שְׂיִהְיֶה צָדִיק וְאֶפְשָׁר שְׂיִהְיֶה רָשָׁע הֲרִי לֹא יָדַע הַדָּבָר עַל בְּרִיּוֹ. יָדַע שְׂתִּשְׁוֹבֶת שְׂאֵלָה זוֹ אֲרֻכָּה מְאֹד מְדָה וְרַחֲבָה מְנִי יָם וְכַמָּה עֲקָרִים גְּדוֹלִים וְהָרָרִים רַמִּים תְּלוּיִים בָּה אֶבֶל צָרִיף אֲתָה לִידַע וְלִהְיוֹת בְּדָבָר זֶה שְׂאֵנִי אוֹמֵר. כְּכֹר בְּאֲרָנִי בְּפֶרֶק שְׁנֵי מִהֲלָכוֹת יְסוּדֵי הַתּוֹרָה ...

Peradventure, thou wilt ask: "The Holy One, blessed is He, does he not know what it will be before it will come to pass? Did he know whether a certain person will be either just or wicked, or did He not know it? If he knew that he would be just, then it would be impossible for him not to be just? If thou wilt say that He did know that he would be just but that ... it is possible for him to be wicked, lo, He did not know

Torat Emet 363 (Public Domain) • Mishnah Torah, Yod ha-hazakah, trans. by Simon Glazer, 1927 (Public Domain)

93 כמבואר בהרמב"ם פ"ה מהלכות תשובה

שם, בעמוד שמצוין בהערה, מביא אדמו"ר הזקן את דברי הרמב"ם בפרק ה מהלכות תשובה על "הן האדם היה כאחד ממנו": האדם לבדו יודע מעצמו טוב ורע, ועושה כל מה שהוא רוצה. הוא מוסיף שכוח הבחירה הזה נמשך מבחינה גבוהה מאוד — ממשלת ה', שאין דבר שיכול לעכב בעדו.

הערת קה"ת

99 משום דמזליהו חזי

הגמרא שואלת מדוע נחרדו מלווי של דניאל אף שלא ראו, ומשיבה: "אף על גב דאינהו לא חזו, מזליהו חזי". הטקסט נעזר בכך כדי להסביר יראה הנמשכת פנימה מדרגה גבוהה יותר.

Megillah 3a:13-14 מגילה ג' א"י"ג-י"ד

וכי מאחר דלא חזו, מאי טעמא איבעיתו? אף על גב דאינהו לא חזו, מזליהו חזו. אמר רבינא: שמע מינה: האי מאן דמבעית, אף על גב דאינהו לא חזו, מזליה חזי. מאי תקנתיה? ליקרי קריאת שמע. ואי קארים במקום הסנופת — לינשוף מדוכתיה ארבע גרמידי. ואי לא — לימא הכי: "עניא דבי טכתי שמינא מינאי".

But if they did not see, why were they frightened? Although they themselves did not see, their star saw. Ravina said: We learn from this that if a man is seized with fright though he sees nothing, [the reason is that] his star sees. What is his remedy? He should recite the Shema. If he is in a place which is foul, he should move away from it four cubits. If he cannot do this, he should say this formula: "The goat at the butcher's is fatter than I am".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Daf Shevui (CCO)

הערת קה"ת

מגילה ג, א. ושי"ג.

פסקה 17

100 מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי

"מי יתן שיהיה להם לב כזה, ליראה אותי". הטקסט מפרש את "מי יתן" כרובד הנעלם ביותר, שרק הוא יכול להמשיך יראה אל תוך הלב.

Deuteronomy 5:26 דברים ה':כ"ו

מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי ולשמר את כל מצותי כל הימים למען יטב להם ולבניהם לעלם:

Oh that they had such a heart as this alway, to fear Me, and keep all My commandments, that it might be well with them, and with their children for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

101

הגמרא מלמדת שהקדוש ברוך הוא מתפלל, ותפילתו היא: "יהי רצון מלפניי שיכבשו רחמי את כעסי". הטקסט משווה את "מי יתן" לתפילה זו.

Berakhot 7a:4 ברכות ז' א"ד

תניא, אמר רבי ישמעאל בן אלישע: פעם אחת, נכנסתי להקטיר קטורת לפני ולפנים, וראיתי אכתיאל קה"ה צבאות, שהוא יושב על כסא רם ונשא, ואמר לי: "שמעאל בנאי, ברכני!" אמרתי לו: "יהי רצון מלפניך, שייכבשו רחמיך את כעסך, ויגולו רחמיך על מדותיך, ותתנהג עם בנך במדת הרחמים, ותכנס להם לפני משורת הדין". ונענע לי בראשו. וקמשמע לו, שלא תהא ברכת הדיוט קלה בעיניך.

There is a teaching : R. Ishmael b. Elisha said : Once I entered [the Holy of Holies] to offer incense in the innermost part of the Sanctuary, and I saw Okteriel, Jah, the L-rd of Hosts, seated upon a high and exalted throne. He said to me, "Ishmael, My son, bless Me." I replied, "May it be Thy will that Thy mercy may subdue Thy wrath ; and may Thy mercy prevail over Thy attributes, so that Thou mayest deal with ... Thy children in the quality of mercy and

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

102 יש לפרש הפסוק מי יודע רוח בני האדם

ההערה מפנה לאור התורה על נ"ך, שם מובא ביאור לפסוק "מי יודע רוח בני האדם".

הערת קה"ת

ראה באוה"ת נ"ך-ב ע' איקג פיי הפסוק.

103 מי יודע רוח בני האדם העולה היא למעלה

"מי יודע רוח בני האדם העולה היא למעלה, ורוח הכהמה היורדת היא למטה לארץ?" הטקסט מסביר ש"מי" כאן הוא הרובד שיועד אליו נשמות נקראות "רוח בני האדם".

Ecclesiastes 3:21 קהלת ג':כ"א

מי יודע רוח בני האדם העולה היא למעלה ורוח הכהמה היורדת היא למטה לארץ:

Who knoweth the spirit of man whether it goeth upward, and the spirit of the beast whether it goeth downward to the earth?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

104 והרוח תשוב אלהאליקים אשר נתנה

"וישוב העפר אל הארץ כשהיה, והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה". הפסוק המאוחר נראה כתשובה לשאלה המוקדמת, וזהו הקושי שהטקסט מעלה.

Ecclesiastes 12:7 קהלת י"ב:ז

וישב העפר על הארץ כשהיה והרוח תשוב אלהאליקים אשר נתנה:

And the dust returneth to the earth as it was, and the spirit returneth unto G-d who gave it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

105 ברכות ס"פ האזינו

ההערה אומרת שהקטע הזה, מן המדרש ועד "נקרא רוח בני האדם העולה", הועתק לשם, ומסתיים כך: "ובזה יתורץ הקושיא, שהרי אח"כ נאמר 'והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה, ואיך אמר תחלה 'מי יודע? אלא הפירוש כנ"ל".

הערת קה"ת

נעתק באוה"ת נ"ך-ב ע' איקב-יג, ומכאן עד תי' "נקי רוח בני האדם העולה כו" נמצא שם. ומסיים "ובזה מתורץ שהרי אח"כ נאמר והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה, ואיך אמר תחלה מי יודע, אלא הדפיה הוא כנ"ל".

106 לכאורה תמוה שיסתפק מרבע"ה

שם מיושבת אותה שאלה על ספקו של משה על פי הזוהר על ויחי ("תלת נפשינו אינון"): באמצעות היחוד של ו"א ונוקבא, הנשמה כוללת את שתי המדרגות, הנקראות מ"ה וב"ן, שמים וארץ; ויש נשמות עליונות שעיקר שורשן במדרגה הגבוהה מבין השתיים.

הערת קה"ת

ראה לקמן שה"ש מט, ג.

107 והיה מספר בני

"והיה מספר בני ישראל כחול הים". פסוק זה פותח את המאמר שאליו מפנה הטקסט בעניין "ארץ" כמלכות.

Hosea 2:1 הושע ב':א

והיה מספר בני ישראל כחול הים אשר לא ימד ולא יספר והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בנאי אליהי:

Yet the number of the children of Israel shall be as the sand of the sea, which cannot be measured nor numbered; and it shall come to pass that, instead of that which was said unto

112 פני אריה פני שור

"ודמות פניהם: פני אדם, ופני אריה אל הימין לארבעתם, ופני שור מהשמאל לארבעתם". המלאכים הקדושים נושאים פני בעלי חיים.

Ezekiel 1:10 יחזקאל א':

ודמות פניהם פני אדם ופני אריה אל הימין לארבעתם ופני שור מהשמאל לארבעתם ופני נשר לארבעתם:

As for the likeness of their faces, they had the face of a man; and they four had the face of a lion on the right side; and they four had the face of an ox on the left side; they four had also the face of an eagle

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

113 מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ

"מי לי בשמים, ועמך לא חפצתי בארץ". הטקסט מפרש כאן את "שמים" ואת "ארץ" כגן עדן העליון וכגן עדן התחתון.

Psalms 73:25 תהילים ע"ג:כ"ה

מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ:

Whom have I in heaven but Thee? And beside Thee I desire none upon earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

114 וזאת המצוה אשר צוה ה' לעשות בארץ

"וזאת המצוה, החוקים והמשפטים, אשר ציווה ה' אלקיכם ללמד אתכם לעשות בארץ". הפסוק פותח את המאמר שאליו מפנה הטקסט בעניין "ארץ".

Deuteronomy 6:1 דברים ו':א

וזאת המצוה החקים והמשפטים אשר צוה ה' אלקיכם ללמד אתכם לעשות בארץ אשר אתם עברים שמה לרשתה:

Now this is the commandment, the statutes, and the ordinances, which the L-RD your G-d commanded to teach you, that ye might do them in the land whither ye go over to possess it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

115 רוח בני האדם העולה

"מי יודע רוח בני האדם העולה היא למעלה, ורוח הבהמה היורדת היא למטה לארץ". הטקסט מפרש את "מי" כמדרגה היודעת אילו נשמות שייכות לאיזה שורש.

Ecclesiastes 3:21 קהלת ג':כ"א

מי יודע רוח בני האדם העולה היא למעלה ורוח הבהמה היורדת היא למטה לארץ:

Who knoweth the spirit of man whether it goeth upward, and the spirit of the beast whether it goeth downward to the earth?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

116 מי יודע ישוב ונחם האלקים

"מי יודע ישוב ונחם האלקים ושב מחרון אפו ולא נאבד". דברי מלך נינוה "מי יודע" מתפרשים בדומה ל"מי" שבפסוקים האחרים.

Jonah 3:9 יונה ג':ט

מי יודע ישוב ונחם האלקים ושב מחרון אפו ולא נאבד:

Who knoweth whether G-d will not turn and repent, and turn away from His fierce anger, that we perish not

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

them: 'Ye are not My people', it shall be said unto them: 'Ye are the children of the living G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

108 והארץ הדום רגלי

"כה אמר ה': השמים כסאי והארץ הדום רגלי". הטקסט מפרש את "ארץ" כמלכות.

Isaiah 66:1 ישעיהו ס"ו:א

כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי איזה בית אשר תבנו לי ואיזה מקום מנוחתי:

Thus saith the L-RD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

109 ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ

"ועמך כולם צדיקים, לעולם יירשו ארץ". ה"ארץ" שהצדיקים יורשים היא מלכות, רובד של קדושה.

Isaiah 60:21 ישעיהו ס"כ:א

ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר:

Thy people also shall be all righteous, They shall inherit the land for ever; The branch of My planting, the work of My hands, Wherein I glory

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוק 18

110 בזח"א ויחי דרמ"ה סע"א

שם, בעמוד שאליו מפנה ההערה, אותו מאמר בזהר ("שלוש נשמות הן") משיב על ספקו של משה: מייחוד ז"א ונוקבא כוללת הנשמה את שתי הבחינות, מ"ה ובין, שמים וארץ; יש נשמות נעלות שעיקרן מוז"א ומעט ממלכות, ויש נשמות שהן להפך. מתוך ענוותנותו לא ידע משה מהו השורש העיקרי של נשמתו.

הערת קה"ת

ראה גם לקמן שה"ש מט, ג.

111 תלת נשמתין אינון

בפרשת ויחי מלמד הזהר ש"יש שלוש נפשות", זו למעלה מזו. הטקסט מביא זאת כמקור לכך שהנפש כוללת את מדרגות השמים והארץ.

Zohar, Vayechi 71:731-72:742 ספר הזהר, ויחי ע"א:תשל"א-ע"ב:תשמ"ב

There are three souls belonging to the celestial grades. The three are really four, because one is the supernal soul, which is not clearly discerned, even by the treasurer of the upper treasury, much less the lower. This is the soul of all souls, inscrutable and unknowable. Everything is dependent upon it, and it is veiled in a covering of exceeding brightness.

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

117 ועתה יגדל נא כח

"ועתה יגדל נא כוח א-דני כאשר דיברתי". הפסוק פותח את הביאור שאליו מפנה הטקסט לגבי הפסוק הבא.

Numbers 14:17 במדבר י"ד:י"ז

וְעַתָּה יִגְדֹּל־נָא כֹחַ אֲדֹנִי כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לְאֹמֶר:

And now, I pray Thee, let the power of the L-rd be great, according as Thou hast spoken, saying

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

118 אם עונות תשמר יה אדני מי יעמוד

"אם עוונות תשמור י-ה, א-דני, מי יעמוד". הטקסט מפנה את הקורא לביאור נוסף על משמעות ה"מי" שבפסוק.

Psalms 130:3 תהילים ק"ל:ג

אִם-עֲוֹנוֹת תִּשְׁמֶר-יְהוָה אֲדֹנִי מִי יַעֲמֹד:

If Thou, L-RD, shouldest mark iniquities, O L-rd, who could stand

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

119 מי גילה לבני רו זה

הבת קול שאלה, כשישראל הקדימו "נעשה" ל"נשמע": "מי גילה לבני רו זה?" גם כאן מפרש הטקסט את ה"מי" כבחינת מי.

Shabbat 88a:8 שבת פ"ח א'ח'

אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר: בְּשָׁעָה שֶׁהִקְדִּימוּ יִשְׂרָאֵל "נַעֲשֶׂה" ל"נִשְׁמָע" יָצְתָה בַת קוֹל וְאָמְרָה לָהֶן: מִי גָלָה לְבָנֵי רוּזָה שְׁמֵלֶאכִי הַשָּׂרָת מִשְׁתַּמְשִׁין בּוֹ? דְּכַתִּיב: "בְּרַכּוֹ ה' מִלְּאָכֵיו גִּבְרֵי כֹחַ עָשִׂי דְּבָרוֹ לְשִׁמְעָה בְּקוֹל דְּבָרוֹ" — בְּרִשָּׁא "עֲשִׂי", וְהָדָר "לְשִׁמְעָה". אָמַר רַבִּי חֲמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא: מֵאִי דְּכַתִּיב "כִּתְּפוּחַ בְּעֵצֵי הַיַּעַר וְגוֹי" — לָמָּה נִמְשְׁלוּ יִשְׂרָאֵל לְתַפּוּחַ, לוֹמַר לָהּ: מָה תַּפּוּחַ זֶה פָּרִי קוֹדֵם לְעֵלֶיךָ, אָף יִשְׂרָאֵל הִקְדִּימוּ "נַעֲשֶׂה" ל"נִשְׁמָע".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

120 וכל בניך לימודי הוי

"וכל בניך לימודי הוי, ורב שלום בניך". פסוק זה פותח את המאמר שאליו מתייחס הטקסט.

Isaiah 54:13 ישעיהו נ"ד:י"ג

וְכָל-בְּנֵיךָ לְמוֹדֵי ה' וְרַב שְׁלוֹם בְּנֵיךָ:

And all thy children shall be taught of the L-RD; and great shall be the peace of thy children

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 19

121 מי יתן והיה לבכם

"מי יתן והיה לבכם זה להם ליראה אותי". במדרש אלו דבריו של הרב.

Deuteronomy 5:26 דברים ה':כ"ו

מִי־יִתֵּן וְהָיָה לְבָבְכֶם זֶה לָהֶם לִירְאָה אֹתִי וְלִשְׁמֹר אֶת-כָּל-מִצְוֹתַי כָּל-הַיָּמִים לְמַעַן יִיטַב לָהֶם וְלִבְנֵיהֶם לְעֹלָם:

Oh that they had such a heart as this always, to fear Me, and keep all My commandments, that it might be well with them, and with their children for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

122 ומי יתן כל עם ה' נביאים

"ויאמר לו משה: המקנא אתה לי? ומי ייתן כל עם ה' נביאים, כי ייתן ה' את רוחו עליהם!" במדרש אלו דבריו של התלמיד.

Numbers 11:29 במדבר י"א:כ"ט

וַיֹּאמֶר לוֹ מֹשֶׁה הַמִּקְנָא אֶתָּה לִי וּמִי יִתֵּן כָּל-עַם ה' נְבִיאִים כִּי־יִתֵּן ה' אֶת־רוּחוֹ עֲלֵיהֶם:

And Moses said unto him: 'Art thou jealous for my sake? would that all the L-RD'S people were prophets, that the L-RD would put His spirit upon them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

123 ונתתי לכם לב חדש

"ונתתי לכם לב חדש, ורוח חדשה אתן בקרבכם". המדרש רואה בכך את קיום "מי ייתן והיה לבכם זה להם".

Ezekiel 36:26 יחזקאל ל"ו:כ"ו

וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב חָדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם וְהִסַּרְתִּי אֶת־לֵב הָאֶבֶן מִבְּשָׁרְכֶם וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר:

A new heart also will I give you, and a new spirit will I put within you; and I will take away the stony heart out of your flesh, and I will give you a heart of flesh

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

124 והיה אחרי כן אשפוך רוחי על כל בשר

"והיה אחרי כן אשפוך את רוחי על כל בשר, וניבאו בניכם ובנותיכם". המדרש רואה בכך את קיום משאלתו של משה.

Joel 3:1 יואל ג':א'

וְהָיָה אַחֲרֵי־כֵן אֲשַׁפּוּךְ אֶת־רוּחִי עַל־כָּל־בָּשָׂר וְנִבְאוּ בְנֵיכֶם וּבָנוֹתֵיכֶם וְקִנְיֵיכֶם תְּלַמּוּת יִחְלְמוּ בַחֲזוֹנֵיכֶם חֲזוֹנוֹת יֵרָאוּ:

And it shall come to pass afterward, That I will pour out My spirit upon all flesh; And your sons and your daughters shall prophesy, Your old men shall dream dreams, Your young men shall see visions

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

125 הילקוט, כפי שנאמר בטקסט, מביא את המדרש על תהילים: הפסוק "מי ייתן נכתב פעמיים, מפני ש"מי ייתן" של הרב ו"מי ייתן" של התלמיד אינם מתקיימים בעולם הזה, אלא שניהם יתקיימו בעולם הבא.

Yalkut Shimoni on Nach 663:3 ילקוט שמעוני על נ"ך תרס"ג:ג

126 "מי ייתן מציון ישועת ישראל! בשוב ה' שבות עמו, יגל יעקב ישמח ישראל". המדרש שואל מדוע פסוק זה מופיע פעמיים בתהילים.

Psalms 14:7 תהילים י"ד:ז'

מִי־יִתֵּן מִצִּיּוֹן יִשְׁעַת יִשְׂרָאֵל בְּשׁוּב ה' שְׁבוֹת עַמּוֹ יִגַּל יַעֲקֹב יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל:

Oh that the salvation of Israel were come out of Zion! When the L-RD turneth the captivity of His people, let Jacob rejoice, let Israel be glad

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו והערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Kehot Publication Society (CC-BY-NC); דרך, מקורות מצוטטים, Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); Sefer Etz Chaim (Public Domain); Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) (Public Domain); Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain); Pri Etz Chaim (Public Domain); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); Midrash Rabbeinu Bachya [ben Asher]. Warsaw, 1878 (Public Domain); Torah Commentary by Rabbi Bachya ben Asher, trans. Eliyahu Munk, 1998. (CC-BY); Daf Shevui (CC0); Torat Emet 363 (Public Domain); Mishnah Torah, Yod ha-hazakah, trans. by Simon Glazer, 1927 (Public Domain); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. [/https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha) (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309).

מיזם חינוכי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך likuteitorah.com/he/likutei-torah/bamidbar/15/

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק